

C301 – OND34

VLAAMS PARLEMENT

Zitting 2007-2008

26 juni 2008

HANDELINGEN

COMMISSIEVERGADERING

COMMISSIE VOOR ONDERWIJS, VORMING, WETENSCHAP EN INNOVATIE

INHOUD

Vraag om uitleg van mevrouw Sabine Poleyn tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over technologie op school	1
Vraag om uitleg van de heer Ward Kennes tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de aanbevelingen van de SERV over de erkenning van buitenlandse diploma's	3
Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de eindtermen en ontwikkelingsdoelen	5
Vraag om uitleg van mevrouw Kathleen Helsen tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de evaluatie van het nieuwe decreet over het volwassenenonderwijs	8
Vraag om uitleg van mevrouw Kathleen Helsen tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de problematische onderwijssituatie van leerlingen met gedragsstoornissen en/of emotionele stoornissen of ernstige pervasieve ontwikkelingsstoornissen in het buitengewoon onderwijs	10
Vraag om uitleg van de heer Kris Van Dijck tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over maatregelen om segregatie in het onderwijs tegen te gaan	13
Vraag om uitleg van de heer Kris Van Dijck tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over sport op school	17
Vraag om uitleg van de heer Chokri Mahassine tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over technologische geletterdheid in het onderwijs	18

Voorzitter: mevrouw Monica Van Kerrebroeck

Vraag om uitleg van mevrouw Sabine Poleyn tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over technologie op school

De voorzitter: Mevrouw Poleyn heeft het woord.

Mevrouw Sabine Poleyn: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, techniek en technologie op school verdienen meer ondersteuning. Mijnheer de minister, dat is ook wat u zei op het atelier Talent van Vlaanderen in Actie op 16 mei. Jongeren moeten opnieuw warm gemaakt worden voor technische vakken en technologie. Jongeren met deze talenten blijken immers vaak in een andere richting terecht te komen. Onze maatschappij heeft deze jongeren echter hard nodig.

In uw beleidsbrief kondigde u aan dat u werk zou maken van een leerlijn technologie voor het hele leerplichtonderwijs. Uit het antwoord op mijn schriftelijke vraag van 18 april 2008 blijkt dat deze leerlijn in de zomer van 2008 klaar zal zijn. Ze zou de basis vormen van een herziening van de ontwikkelingsdoelen en eindtermen technologie. Dit zou ingaan op 1 september 2010. De invoering zou starten met het kleuter- en basisonderwijs en de eerste graad secundair.

Momenteel worden deze ontwikkelingsdoelen en eindtermen in diverse scholen uitgetest. Tegen de zomer van 2008 zouden de resultaten beschikbaar zijn. Een van de te verwachten resultaten – en dat is de reden van mijn mondelinge vraag – is de nood aan meer ondersteuning van de leerkrachten. Velen hebben immers weinig ervaring met techniek of technologie, of met de meest recente innovaties. Hun kennis, aanpak en motivatie zijn evenwel essentieel om de leerlingen echt warm te maken. Er moet nog uitgemaakt worden hoe leraars en scholen ondersteund kunnen worden om deze eindtermen te bereiken. Mij lijkt het belangrijk dit via verschillende kanalen te doen: via het stimuleren en eventueel gecoördineerd aanbieden van nascholing en de ontwikkeling van didactisch materiaal, sensibiliseren van leraren in opleiding, het stimuleren van samenwerkingsverbanden met bedrijven, meer bepaald ook de regionale technologische centra (RTC's) enzovoort.

Vaak wordt in het veld gevraagd om deze eindtermen niet enkel vakoverschrijdend maar nog meer als apart vak aan te bieden. Deze nieuwe leerlijn technologie zal ook belangrijk zijn voor de nieuwe blauwdruk secundair onderwijs, zo stelde u vroeger, mijnheer de minister.

Bent u er ook van overtuigd dat scholen en leerkrachten nog meer ondersteuning nodig hebben vooraleer de

nieuwe ontwikkelingsdoelen en eindtermen ingevoerd kunnen worden? Hoe denkt u dit uit te werken? Kunnen de RTC's een rol spelen op regionaal niveau? Worden zij betrokken bij de uitwerking van het actieplan? Gaat u in op de interesse uit Nederland voor onze methodieken? Bent u van plan verdere samenwerking aan te gaan met Nederland of niet?

Hoe wilt u met een nieuwe blauwdruk secundair onderwijs techniek en technologie concreet stimuleren in de basisvorming en bij de studiekeuze? Denkt u eraan technologie meer als apart vak aan te bieden? Of is dat niet uw denkspoor?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: De eindtermen en ontwikkelingsdoelen techniek zijn voor advies een paar dagen geleden overgemaakt aan de Vlaamse Onderwijsraad (Vlor). Daarna volgen de decretaal voorziene stappen, waaronder de bespreking van de voorstellen in het Vlaams Parlement. Indien we de implementatie, die gepland is vanaf september 2010, inderdaad goed willen laten starten, dan is extra ondersteuning van leraren in het basisonderwijs en in de eerste graad van het secundair onderwijs nodig.

Aansluitend bij mijn antwoord op de vorige vraag wil ik erop wijzen dat de actualisering van de ontwikkelingsdoelen en eindtermen voor techniek samenloopt met de herziening van nog andere onderdelen van het curriculum. Zo zullen er ook aanpassingen zijn voor het onderdeel natuurwetenschappen en zullen de vakoverschrijdende eindtermen voor het secundair onderwijs worden herzien. Tussen haakjes: de nieuwe eindtermen voor Nederlands en moderne vreemde talen eisen extra inspanningen van de scholen.

Er is wel een beperking aan ons initiatiefrecht: als er nieuwe eindtermen komen, volgen er ook nieuwe leerplannen die een grotere mate van concretisering kennen en de leraar ook methodologisch en didactisch een richting aangeven. De leerplanmakers zorgen doorgaans zelf voor een implementatieplan waar vaak nascholing aan gekoppeld is. Pedagogische begeleiders spelen daarbij vaak een belangrijke rol. Dit is bij uitstek een terrein waarop de pedagogische vrijheid speelt, en die wil ik respecteren.

Maar waar de partners bereid zijn samen te werken, wil ik zelf ook verantwoordelijkheid nemen. Dat is mogelijk in de vorm van een actieplan. Zoals aangegeven, hebben we niet alleen een actieplan nodig voor de ondersteuning van de implementatie van techniek. Er wordt het best werk gemaakt van een gecoördineerd

implementatieplan voor de verschillende domeinen, rekening houdend met de belasting ervan voor de leraren en met voldoende oog voor de totaliteit van het curriculum, zowel in het basisonderwijs als in de eerste graad van het secundair onderwijs.

Er zijn nog geen beslissingen genomen over wie het actieplan zal realiseren. Zoals hierboven al aangegeven, stelt u eigenlijk een vraag over het terrein van de pedagogische vrijheid. Het is voor mij duidelijk dat de ondersteuning van vernieuwingen een systeembenadering vraagt. We zullen verschillende kanalen moeten gebruiken. De RTC's zijn zeker een van onze mogelijke partners. Als overheid bevoegd voor het onderwijs kunnen we op mijn initiatief ook in het systeem van de prioritaire nascholing bijkomende impulsen geven. De voorbije twee jaren hebben we langs deze weg sterk in de nascholing met betrekking tot talen geïnvesteerd. Indien de budgettaire mogelijkheden er zijn, kan dit in een volgende periode mogelijk naar nascholing met betrekking tot wetenschappen en techniek verschuiven.

In het kader van het protocol met de Groep Educatieve en Wetenschappelijke Uitgeverijen (GEWU), de overkoepelende organisatie van educatieve uitgeverij, heb ik de Entiteit Curriculum gevraagd een systematisch overleg en informatiedoorstroming te organiseren. Op die manier moet het mogelijk zijn gelijke tred te houden met de ontwikkelingen op de diverse terreinen.

Ik heb, eerlijk gezegd, niet meteen plannen om op de interesse uit Nederland in te gaan. Het is belangrijk dat we allereerst de zaken in het Vlaamse onderwijs voorzichtig regelen.

Met de nieuwe blauwdruk voor het secundair onderwijs beogen we een consensus over een eigentijds concept van secundair onderwijs. De decretale onderbouw kan dan in de volgende regeerperiode tot stand komen. Het gaat om eigentijds secundair onderwijs, dat ieders talenten recht aandoet, dat de lat hoog legt, dat sterke leerlingen op hun niveau uitdaagt en dat minder sterke leerlingen optilt. Er is nood aan een bijgestuurde visie op het secundair onderwijs, die wat vandaag goed is recht aandoet en die voor wat minder loopt oplossingen suggereert.

Ik wil een brede en evenwichtige visie op talentontwikkeling. In het kader van deze doelstelling speelt de zogenaamde 'basisvorming voor iedereen' een cruciale rol. Ik ga ervan uit dat de leeftijdscategorie tussen tien en veertien jaar cruciaal is voor de talentenontdekking en de studiekeuze. Tijdens deze periode moeten de leerlingen tal van activiteiten worden aangeboden. Op basis van die activiteiten moet worden nagegaan waar ze goed in zijn. Dit houdt in dat techniek en technologie aan bod moeten komen. Indien dit niet zou gebeuren, zouden we mogelijk talent op deze vlakken misschien niet detecteren. Een brede waaier van ervaringen moet de leerlingen

inzicht in en feeling voor hun interesses en mogelijkheden bieden. De verschillende vormingscomponenten van de basisvorming staan hier garant voor.

De geactualiseerde ontwikkelingsdoelen en de eindtermen voor de vormingscomponent techniek in het basisonderwijs en in de eerste graad van het secundair onderwijs hebben de brede technische geletterdheid als hoofddoel. Na de eerste graad komt technologische opvoeding al vaak niet meer voor in het curriculum van het secundair onderwijs. Het is dan ook zeer belangrijk dat de tijdens het werken aan de vormingscomponent techniek verworven competenties voldoende mogelijkheden bieden om in de volgende graden voor alle leerlingen verder te worden geoperationaliseerd en verruimd.

In de tweede en de derde graad van het aso komt techniek op zich niet meer aan bod. Er zijn enkel nog een beperkt aantal vakoverschrijdende eindtermen met betrekking tot de technisch-technologische vorming. In principe diepen die eindtermen de technische geletterdheid verder uit. Het statuut houdt echter enkel een inspanningsverplichting van de school in. De realisatie kan enkel binnen andere vakken, in projecten of in andere schoolactiviteiten tot stand komen.

Ik heb niet de indruk dat we op dit vlak belangrijke stappen voorwaarts hebben gezet. In de fundamentele gedeelten van de studierichtingen in het tso, het kso en het bso wordt de basis van technische geletterdheid tot specialistische technische vaardigheden en competenties in de onderscheiden sectoren en disciplines verruimd.

Voorlopig blijft de bestaande normering vanaf de tweede graad geldig. De invoering van de herziene ontwikkelingsdoelen en eindtermen voor techniek is nu prioritair. We bewegen ons stap voor stap. Het ligt voor de hand dat we de nieuwe lijn die in het basisonderwijs en in de eerste graad zal worden gevolgd voor de tweede en de derde graad zal worden doorgetrokken. In welke vorm dat precies zal gebeuren, is nog niet bepaald.

Ik wil met een praktische opmerking eindigen. Later deze namiddag zal de heer Mahassine een vraag om uitleg over min of meer dezelfde thematiek stellen. Het lijkt me een goede zaak mevrouw Poleyn en de heer Mahassine eens uit te nodigen om met mijn medewerkers over de vraag naar ondersteuning te overleggen. We zouden samen kunnen nagaan wat dit concreet kan inhouden. Mevrouw Poleyn heeft naar de RTC's verwezen. Ik stel voor dat we in opvolging voorzien. Eerst moeten we evenwel overleg organiseren.

De voorzitter: Mevrouw Poleyn heeft het woord.

Mevrouw Sabine Poleyn: Ik dank de minister voor zijn antwoord en voor zijn uitnodiging, waar ik graag

op zal ingaan. Ik wil toch repliceren op een paar punten die de minister heeft aangehaald.

Ik ben blij dat de minister zelf heeft verklaard dat de organisatie van de ondersteuning van de leerkrachten tot de pedagogische vrijheid van de scholen en de netten behoort. Hij heeft daarmee gezegd wat ik wilde horen. Tegelijkertijd zou de Vlaamse overheid gewoon in de gaten moeten houden op welke wijze ze een complementaire rol kan spelen. We kunnen al het bestaande samenbrengen. Ik denk in dit verband aan de CANON Cultuurcel. Het gaat dan om een flankerend beleid, naast al wat in de scholen en de netten zelf gebeurt.

Ik heb vooral naar de RTC's verwezen omdat het me belangrijk lijkt dat de ondersteuning en de contacten met de bedrijven niet enkel vanuit nationale of algemene koepels worden geregeld. We moeten vooral de regionale contacten stimuleren. De RTC's en andere bestaande regionale overlegplatformen tussen bedrijven en scholen kunnen hierbij een rol spelen.

Ik heb naar Nederland verwezen omdat ik heb vernomen dat daar een aantal interessante zaken aan de gang zijn. Ik moet toegeven dat ik de details niet ken. Indien de minister ooit tijdens een Europese top eens een kop koffie met zijn Nederlandse ambtsgenoot zou drinken, zou hij eens moeten nagaan of er uitwisselingsmogelijkheden zijn.

Wat de blauwdruk betreft, heb ik het antwoord met betrekking tot de tweede en de derde graad van het aso niet zo goed begrepen. Als ik het goed heb begrepen, heeft de minister gesteld dat er nog niet veel stappen voorwaarts zijn gezet. Is dat zijn evaluatie van de situatie?

Minister Frank Vandenbroucke: Dat is wat ik momenteel denk.

Mevrouw Sabine Poleyn: Er is met andere woorden nog veel werk voor de toekomst. Ik hoop dat de eerste stap, die vanaf 2010 zal worden gezet, een nieuwe schwing zal teweegbrengen. Ik hoop dat het onderwijs hier aandacht aan zal besteden. Ik hoop dat dit eerst in de publieke opinie en nadien in de studiekeuze van de jongeren vruchten zal afwerpen.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mag ik toch even verduidelijken dat ik de scholen geen verwijten maak? Ik stel dat gewoon vast. Het gaat even goed om een zelfkritische bedenking over het beleid. Ik denk dat we op dat vlak niet veel beweging hebben tot stand gebracht en de afgelopen jaren ook niet veel beweging hebben kunnen vaststellen. Dit is een uitnodiging om er werk van te maken, natuurlijk.

Mevrouw Sabine Poleyn: We zullen dat in de volgende legislatuur samen zeker nog opvolgen.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Ward Kennes tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de aanbevelingen van de SERV over de erkenning van buitenlandse diploma's

De voorzitter: De heer Kennes heeft het woord.

De heer Ward Kennes: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, de commissie Diversiteit van de SERV publiceerde in mei een advies over hooggeschoolde allochtonen en de Vlaamse arbeidsmarkt. In dat rapport wordt ook de problematiek van de erkenning van buitenlandse diploma's besproken. Dit thema kwam in deze commissie reeds verscheidene malen aan bod, zo blijkt uit de verslagen.

De commissie Diversiteit doet enkele aanbevelingen. Een aanbeveling betreft de termijn waarin een aanvraag moet worden afgehandeld. Die termijn werd door het National Academic Recognition Centre (NARIC) reeds teruggebracht van vier naar drie maanden. Volgens het rapport van de SERV heeft NARIC het voornemen die nog verder te reduceren, tot twee maanden. Die termijn loopt dan wel vanaf het ogenblik dat het dossier volledig bij NARIC is aanbeland. Voor de aanvrager kan de termijn dus veel langer lijken, want het eerste contact met de dienst kan veel vroeger gebeuren.

Dat brengt ons tot een tweede aanbeveling, over de goede begeleiding van de aanvrager. Die opdracht situeert zich in het inburgeringstraject. Om die taak goed te kunnen vervullen, moeten de trajectbegeleiders voldoende gevormd en ondersteund worden. Het is het Vlaams Minderhedencentrum (VMC) dat in de toekomst die ondersteuning op zich zal nemen.

Een belangrijk punt in de problematiek van de erkenning van buitenlandse diploma's zijn elders verworven competenties (EVC's) en elders verworven kwalificaties (EVK's). Die zijn voor twee zaken belangrijk. Ten eerste, om beroeps- of andere ervaring bij de beoordeling in rekening te kunnen brengen. De regelgeving voorziet in die mogelijkheid. Ten tweede, opdat aan de aanvrager wiens diploma niet als gelijkwaardig wordt erkend een duidelijke route tot erkenning kan worden voorgesteld, zoals het volgen van een verkort individueel opleidingstraject. Hiertoe moeten procedures bij NARIC en de EVC-procedures bij de instellingen voor

hoger onderwijs op elkaar worden afgestemd, wat ook een aanbeveling is van de commissie Diversiteit.

In uw antwoord op eerdere vragen die over deze problematiek werden gesteld, behandelde u uitgebreid de rol van de erkenning van EVC's en EVK's, en de effecten van de verdere uitbouw van de accreditatie op de erkenning van buitenlandse diploma's. U stelde toen ook dat op termijn iedereen die een aanvraag doet bij NARIC ook informatie moet krijgen over de waarde van zijn diploma, met het oog op verdere studie.

Ten slotte stelt de commissie Diversiteit voor om een laagdrempelige beroepsprocedure in te voeren. Vandaag kan de aanvrager immers enkel een beroep aantekenen bij de Raad van State. De commissie vindt het niet goed dat men voor de procedure zou moeten betalen, zoals sommigen zouden voorstellen.

Ik heb daarover de volgende vragen. Welke maatregelen zal de minister nemen om de termijn van de procedure verder in te korten, en de voorgenomen termijn van twee maanden te realiseren? Wordt er samengewerkt met de inburgeringssector om in het inburgeringstraject aandacht te besteden aan het efficiënt indienen van een aanvraag? Werden reeds stappen gezet om de aanvrager steeds een waardebeoordeling van het diploma te kunnen geven? Werden reeds stappen gezet om de persoon wiens diploma niet als gelijkwaardig werd erkend, een erkenningstraject te kunnen voorstellen? In welke mate wordt nu reeds rekening gehouden met de beroepservaring? Wordt de invoering van een laagdrempelige beroepsprocedure overwogen? Zijn er concrete voorstellen om de procedure betalend te maken? Wat is het standpunt van de minister hierover?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, collega's, mijnheer Kennes bezet blijkbaar niet alleen de zetel van mevrouw Berx, met deze vraag heeft hij ook een thema overgenomen dat haar na aan het hart ligt. Dat is een goede zaak. Hij vraagt welke maatregelen ik zal nemen met betrekking tot de termijn. Wat die vraag betreft, verwijs ik naar mijn antwoord op een schriftelijke vraag van eind april van mijnheer De Craemer. De vraag van de heer De Craemer was weliswaar niet helemaal dezelfde, maar ook hij informeerde naar de procedure en naar de manier waarop die zo kort en eenvoudig mogelijk kan worden gehouden. Ik denk dat dit antwoord vrij volledig was. Daarom stel ik voor dat ik dat antwoord hier niet integraal voorlees, maar verwijs naar het Websitebulletin van de Schriftelijke Vragen: het betreft vraag nummer 224. Wat ik toch wil meegeven, is de informatie dat op dit ogenblik NARIC-Vlaanderen 80 percent van de aanvragen al binnen die termijn van twee maanden afhandelt.

Wordt er met de inburgeringssector samengewerkt om in het inburgeringstraject aandacht te besteden aan het efficiënt indienen van een aanvraag? Ik kan daar positief op antwoorden. Ik geef enkele concrete voorbeelden. NARIC-Vlaanderen organiseert maandelijks een cursus voor trajectbegeleiders bij de onthaalbureaus en bij de VDAB. In de toekomst plant NARIC ook een cursus voor medewerkers van ondernemingsloketten die contact hebben met houders van een buitenlands diploma. De Nederlands- en Engelstalige brochures over de werking van NARIC worden opgemaakt in overleg met het Vlaams Minderhedencentrum, de VDAB en KMO Direct. Zo sluit de tekst zo duidelijk mogelijk aan bij de vragen van de beoogde doelgroep.

De formulieren voor erkenning van een buitenlands diploma kunnen worden ingevuld in het Nederlands of in het Engels. Dankzij de samenwerking met het Vlaams Minderhedencentrum hebben we vertalingen van die formulieren in twaalf andere talen, die als hulp dienen om het eigenlijke formulier in te vullen. NARIC maakt ook deel uit van een reflectiegroep van het Vlaams Minderhedencentrum, samen met vertegenwoordigers van de VDAB, Vluchtelingenwerk Vlaanderen en de SERV.

U vraagt of er reeds stappen werden gezet om de aanvrager steeds een waardebeoordeling van het diploma te kunnen geven. Op dit ogenblik zijn dat nog gescheiden zaken: er is enerzijds de aanvraag tot gelijkwaardigheid of niveaubepaling van een buitenlands diploma, en anderzijds zijn er procedures om met inzet van eerder en elders verworven competenties en kwalificaties versneld een Vlaams diploma te halen. Wie geen volledige gelijkwaardigheid krijgt, zou inderdaad een paar stappen moeten kunnen overslaan om sneller op het traject richting Vlaams diploma te geraken. Het onderzoek naar de gelijkwaardigheid van het diploma en naar eventuele EVC's en EVK's verloopt immers voor een groot deel op basis van dezelfde stukken en informatie.

Ik werk op dit ogenblik aan een voorstel om de EVC-procedures, die nu nog tot de verantwoordelijkheid van de associaties behoren, en de procedures bij NARIC te bundelen in één agentschap. De aanvrager zal dan één waardebeoordeling van zijn diploma of opleiding krijgen, die met het oog op zowel de arbeidsmarkt als verdere studies dienstig kan zijn.

In afwachting van de realisatie daarvan zijn er nu al wel een aantal mogelijkheden voor wie geen volledige gelijkwaardigheid toegekend krijgt. Ten eerste de niveaugelijkwaardigheid: het buitenlandse hogeronderwijsdiploma wordt als gelijkwaardig verklaard met een bachelor of master zonder de vermelding van de kwalificatie en de specificatie van de graad. Ten tweede een gedeeltelijke erkenning met het oog op het instromen in een Vlaamse hogeronderwijsopleiding, als

bijvoorbeeld de gelijkwaardigheid met een master-diploma niet wordt toegekend, maar wel met minstens een bachelordiploma, zodat de aanvrager meteen in de Vlaamse master kan instromen.

Beroepservaring staat in de ministeriële besluiten opgesomd als criterium waarmee de adviserende instanties rekening moeten houden bij de beoordeling van buitenlandse diploma's. Beroepservaring kan compenseren voor bepaalde tekorten in de opleiding en zo toch tot een volledige erkenning leiden. Dat wordt dan vermeld in de motivering van de erkenningsbeslissing.

Wordt de invoering van een laagdrempelige beroepsprocedure overwogen? Ja, ik overweeg daartoe een uitbreiding van de bevoegdheden van de raad voor betwistingen inzake studievoortgangsbeslissingen. Dat hangt samen met de bundeling met de EVC/EVK-procedures, die de basis vormen voor het toekennen van vrijstellingen. Hoewel die procedure in vele andere landen, en ook in de Franse Gemeenschap, wél betalend is, ben ik niet van plan om ze ook in de Vlaamse Gemeenschap betalend te maken. Ik verkies de procedure zo laagdrempelig mogelijk te houden.

Ik wil dat natuurlijk wel een beetje in de gaten houden. We moeten niet het slachtoffer van ons eigen succes worden. Ik voel er niet veel voor om bij manier van spreken aanvragen uit heel Europa aan te trekken omdat wij snel en gratis beslissingen nemen.

De voorzitter: De heer Kennes heeft het woord.

De heer Ward Kennes: Mijnheer de minister, ik dank u voor uw concrete antwoord op de verschillende vragen. Ik ben blij met uw antwoord in verband met de niet-betalende procedure, met daaraan gekoppeld de waarschuwing om niet voor heel Europa te moeten gaan werken. Dat is een terechte randbemerking.

Ik stel vast dat het op een aantal punten duidelijk de goede richting uitgaat. Als 80 percent binnen de twee maanden wordt afgehandeld, is dat positief. Ik zal het antwoord van de heer De Craemer er zeker op nalezen.

U hebt terecht opgemerkt dat ik hier een thema overneem dat onze gewezen collega Berx herhaaldelijk heeft aangekaart in deze commissie. Het is inderdaad mijn bedoeling om dat thema verder warm te houden.

De voorzitter: Mevrouw Poleyne heeft het woord.

Mevrouw Sabine Poleyne: Ik heb nog een bijkomende vraag, mijnheer de minister. De erkenning van buitenlandse diploma's wordt vaak vergemakkelijkt door een soort verdrag tussen twee landen waarbij men de opleiding in het andere land erkent en dus ook het diploma als gelijkwaardig geacht. Het is wellicht de federale regering die daarover onderhandelt, maar hebt u er als

Vlaams minister zicht op of die onderhandelingen met meerdere landen gebeuren? Is er daar enige beweging?

Ik ken een aantal voorbeelden van verpleegsters wier diploma niet erkend wordt omdat er zo geen overeenkomst bestaat. Is er een beleid om met steeds meer landen zo'n overeenkomst te zoeken? Of hebt u daar geen zicht op?

Minister Frank Vandenbroucke: Ik heb daar eerlijk gezegd geen zicht op.

De voorzitter: Misschien kunt u dat als voorwerp van een volgende vraag om uitleg expliciet vragen.

Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Paul Delva tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de eindtermen en ontwikkelingsdoelen

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Mijnheer de minister, de Vlaamse Regering heeft ambitieuze doelstellingen gesteld inzake talenonderwijs. Er werden een talenbeleidsnota en een bijhorend actieplan opgesteld, en er werden in dit kader al heel wat initiatieven genomen. U schrijft ook regelmatig een verslag over de vorderingen inzake de uitvoering van de talenbeleidsnota.

Nochtans is er enige ongerustheid in het veld omtrent de vernieuwing en aanpassing van een aantal eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Hieronder vallen de taalbeschouwing en strategieën Nederlands lager onderwijs, eerste graad secundair, zowel de A-stroom als de B-stroom, Frans lager onderwijs, moderne vreemde talen Frans en Engels eerste graad A-stroom en tweede en derde graad aso, kso en tso.

Er worden ook sommige nieuwe eindtermen of ontwikkelingsdoelen ontwikkeld. Voorbeelden zijn de ontwikkelingsdoelen Nederlands voor nieuwkomers OKAN (Onthaalonderwijs Anderstalige Nieuwkomers) en eerste graad B-stroom Frans, en eindtermen voor een tweede moderne vreemde taal tweede en derde graad kso en tso, en een moderne vreemde taal bso tweede en derde graad bso. In totaal gaat het over 14 wijzigingen die worden voorbereid in ontwikkelcommissies en die ter advisering werden voorgelegd aan de Vlaamse Onderwijsraad.

Mijnheer de minister, het is of was de bedoeling dat deze wijzigingen nog deze legislatuur zouden worden

goedgekeurd. Wordt deze doelstelling aangehouden, gezien het strakke tijdschema? Kunt u kort beschrijven hoe de nieuwe eindtermen tot stand komen of tot stand zijn gekomen? Is er, ondanks het scherpe tijdschema, voldoende tijd gegeven aan de verschillende commissies om de eindtermen of ontwikkelingsdoelen te herzien? Hoe is de inhoudelijke samenhang tussen de verschillende reeksen eindtermen, ook in relatie tot de bestaande eindtermen van de basisvorming, gegarandeerd? Met welke instrumenten werden de huidige eindtermen die voor herziening vatbaar waren, geëvalueerd? Voor welke vakken zijn er toetsen afgenomen? Hoe zijn deze toetsen dan gebruikt in de discussie over een mogelijke herziening? In hoeverre zijn deze onderzoeken nuttig gebleken voor de ontwikkelcommissies? U stelt terecht de ambities hoog in het bso met de invoering van een verplichte moderne vreemde taal, en in het kso en tso met een verplichte tweede moderne vreemde taal. In welke mate betekenen deze doelstellingen een verzwaring van de basisvorming? Hoe wordt erover gewaakt dat de kwalificatiekansen van deze leerlingen door de basiskennis van een vreemde taal inderdaad worden verhoogd? Komt het specifieke gedeelte – de kwalificatie van die leerlingen – door de verzwaarde basisvorming niet in het gedrang? Wanneer worden deze eindtermen ingevoerd? Krijgen alle actoren zoals leraren, leermiddelenmakers en opstellers van het leerplan voldoende tijd om zich grondig voor te bereiden op deze vernieuwingen en deze te integreren in hun lessen, handboeken en leerplannen? Hoe kadert u deze vernieuwingen van de eindtermen of ontwikkelingsdoelen en alle initiatieven hieromtrent in uw doelstelling om het beleidsvoerend vermogen van de scholen te versterken? Welke maatregelen hebt u gepland opdat deze herziening zal worden geïntegreerd in de lerarenopleidingen en de navorming?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, mijnheer Delva u vraagt of ik erin zal slagen om de wijzigingen in kwestie nog deze legislatuur te laten goedkeuren. Deze doelstelling zullen we halen. De goedkeuring van het bekrachtigingsdecreet in het parlement is gepland in het voorjaar 2009.

Er werden inhoudelijke afspraken over eindtermontwikkeling talen en over de reikwijdte van de eindtermen gemaakt. De Entiteit Curriculum heeft mij voorstellen voor krachtlijnen en eindtermen talen bezorgd. Vervolgens heb ik het resultaat bekeken in het licht van de opdrachten in de talenbeleidsnota. Aan de Vlor heb ik advies gevraagd, en dan begint het juridisch traject dat moet landen in het voorjaar 2009. De eindtermen zijn dan van kracht in september 2010.

Ik ga even dieper in op de gemaakte afspraken. Ten eerste waren de ontwikkelcommissies verantwoordelijk voor het formuleren van voorstellen van geactualiseerde eindtermen. Ze overhandigden hun eindproduct aan de

stuurgroep en werkten onder verantwoordelijkheid van de Entiteit Curriculum. Ten tweede coördineerde de stuurgroep eindtermen talen het eindtermenwerk en zorgde ervoor dat het werk van de ontwikkelcommissies zo vlot mogelijk verliep.

Omwille van de herkenbaarheid voor leerplanmakers en leerkrachten werden alle goede elementen van de huidige eindtermen behouden. Waar nodig gebeurden volgende aanpassingen: het verwerkingsniveau, de tekstsoorten en tekstkenmerken werden duidelijk aangegeven; de breuklijn (stijl van formuleren, ordening) werd weggenomen die nu zit tussen de eindtermen basisonderwijs (Frans) en de eindtermen eerste graad secundair onderwijs enerzijds en de eindtermen vreemde talen tweede en derde graad anderzijds; het ERK-niveau werd bij de verschillende sets eindtermen aangegeven; taalstructuren werden in de eindtermen duidelijker omschreven, vooral met betrekking tot de overgang van basis naar secundair onderwijs; doelstellingen met betrekking tot mondelinge interactie werden opgenomen; waar nodig werd voor het basisonderwijs de formulering van de eindtermen veranderd, maar de eisen werden niet gemilderd.

De eindtermen Frans in het basisonderwijs werden herzien. Engels en Frans behoren decretaal tot de verplichte vakken in de A-stroom van de eerste graad secundair onderwijs. Dat is zo gebeven. De eindtermen Frans moeten verder bouwen op de eindtermen Frans van het basisonderwijs. Ze werden in die optiek aangepast.

Voor de B-stroom van de eerste graad werden de bestaande ontwikkelingsdoelen voor Frans herzien in het licht van het nieuwe statuut van verplicht vak. Ze zijn geherformuleerd als operationele doelstellingen op een niveau dat niet hoger ligt dan de eindtermen Frans van het basisonderwijs. Voor de tweede en derde graad bso zullen Frans of Engels deel uitmaken van de basisvorming voor alle leerlingen. Dit moet de leerlingen in staat stellen zich uit te drukken in functioneel, alledaags Engels of Frans en moet tegemoetkomen aan wat de maatschappij als een strikt taalvaardigheidsminimum vereist.

Voor de tweede en de derde graad aso blijven Frans én Engels in de basisvorming opgenomen. Voor de tweede en de derde graad kso en tso worden Frans én Engels in de basisvorming opgenomen. Als motivering geldt dat een leerling kso of tso zonder minimale kennis en vaardigheden in het Frans en in het Engels in de huidige tijd van internationalisering onvoldoende gekwalificeerd is.

Ook de overgang van lager onderwijs naar secundair onderwijs is in deze leerlijn opgenomen. Afstemming tussen beide onderwijsniveaus is cruciaal voor een succesvolle start in het secundair onderwijs. Niet enkel is er

verticale samenhang maar ook op de horizontale lijn zijn de – herziene – eindtermen op elkaar afgestemd. Er is de afstemming tussen leer- en communicatiestrategieën, moderne vreemde talen en Nederlands. Bovendien zijn alle eindtermenpakketten van de verschillende onderwijsniveaus gelijktijdig en in samenhang ontwikkeld.

De inspectie stelde vast dat de overgang van het onderwijs Frans van de basisschool naar de eerste graad secundair onderwijs niet soepel verloopt. Dat blijkt reeds uit de Onderwijs Spiegel van het schooljaar 2003-2004. Vanuit verschillende hoeken – onderwijsinspectie, pedagogische begeleiding, lerarenopleiding – benadrukten men het belang van overleg en goede afstemming tussen het basis- en het secundair onderwijs wat betreft leerinhouden, aanpak en begrippenapparaat. Daarom heeft eenzelfde commissie de eindtermen moderne vreemde talen voor beide graden ontwikkeld en gezorgd voor een concrete invulling van de ondersteunende kennis.

Voor Nederlands is op basis van dit gegeven deze afstemming ook een nadrukkelijk aandachtspunt geweest in het commissiewerk, met betrekking tot taalstructuren en taalvaardigheid voor het lager onderwijs en de A-stroom. Een gevolg daarvan is dat aan Nederlandse taalbeschouwing een minimumlijst van verplicht aan te leren termen werd gekoppeld. Zo weten alle taalvakken, ook moderne vreemde talen, welke begrippen werden aangeleerd en welke termen daarbij gehanteerd worden. Deze lijst is cyclisch opgevat voor het lager onderwijs en de A-stroom van het secundair onderwijs.

Er zijn in mei-juni 2007 peilingtoetsen afgenomen voor Frans in de A-stroom van de eerste graad secundair onderwijs, voor de eindtermen lezen, luisteren en schrijven, en voor Nederlands in het basisonderwijs voor de eindtermen lezen en luisteren. Eind 2007 stelden de onderzoekers de belangrijkste resultaten voor aan de stuurgroep die deze peilingen opvolgt. De redacteurs van de ontwikkelcommissies hebben als lid van deze stuurgroep kennis genomen van de resultaten.

Bij nazicht van de lessentabellen is gebleken dat de verschillende netten in veel bso-studierichtingen één of zelfs meer moderne talen aanbieden in het complementaire gedeelte. Voor die studierichtingen veranderen dus een aantal uren van status: uren complementaire vorming worden uren basisvorming. De invoering van één moderne vreemde taal in de andere bso-richtingen betekent een zekere verzwaring van de basisvorming. Scholen zullen dus hun lessentabellen moeten aanpassen aan de nieuwe situatie. Het pakket basisvorming is in de tweede en derde graad bso echter vrij minimaal. Kennis van een moderne vreemde taal zal de kansen van de leerlingen eerder verhogen dan verlagen. Gezien het grote aantal uren dat aan het specifieke gedeelte wordt besteed, lijkt er geen gevaar te zijn dat de kwalificatie in het gedrang komt.

Wat betreft het bso, kso en tso heb ik op 11 oktober 2007 in mijn antwoord op de vraag van mevrouw Demeulenaere over meer taallessen in het technisch en beroepsonderwijs, gewezen op het brede perspectief van de Europese aanbeveling, dat eenieder behalve zijn moedertaal toch twee vreemde talen moet leren. Die aanbeveling leggen we niet naast ons neer, zeker niet voor kso en tso. Tot nu toe kiest de school in het kso of tso of ze Frans of Engels als verplichte taal in de basisvorming aanbiedt. In het merendeel van de gevallen is dat nu het Frans. In een groot deel van de scholen wordt Engels al aangeboden via het complementaire gedeelte, de uren waarin de school zelf de vakkenkeuze maakt omdat men de behoefte die ik hierboven beschreef herkent en erkent.

De basisvorming wordt inhoudelijk inderdaad met een vak verrijkt. De implicaties ervan zijn beperkt voor een grote groep leerlingen maar voor andere is het effectief een zekere verzwaring. Naar mijn mening verhogen we hiermee zeker hun slaagkansen. De Entiteit Curriculum verzekert me alvast dat de ontwikkelcommissie de haalbaarheid van de eindtermen van de basisvorming talen in kso en tso sterk heeft bewaakt.

Ik heb het voornemen deze eindtermen en ontwikkelingsdoelen vanaf het schooljaar 2010-2011 in werking te laten treden. Uitzondering daarop is de nieuwe situatie in het bso – daar is voor het eerst een moderne vreemde taal in de basisvorming – en in het kso/tso, waar we van een naar twee moderne vreemde talen gaan in de basisvorming. Daarvoor geldt het volgende: Ten eerste gaan de eindtermen moderne vreemde talen Frans of Engels voor de derde graad bso in vanaf het schooljaar 2012-2013. Ten tweede stel ik voor dat de eindtermen moderne vreemde talen voor kso/tso in de tweede graad ingaan vanaf het schooljaar 2012-2013, en voor de derde graad vanaf 2014-2015. De koepels geven aan dat zij hier meer tijd nodig hebben omdat de leerplanmakers in alle gevallen dezelfde mensen zijn. Dat rechtvaardigt deze langere inlooptijd voor kso/tso.

Dit schema biedt mijns inziens voldoende tijd en houdt tegelijk de ‘taakspanning’ voor de vernieuwing aan. Voor het didactische materiaal: er is in het kader van het protocol met de Groep Educatieve en Wetenschappelijke Uitgeverijen al een eerste informatiesessie voor de uitgevers geweest. Een vervolg is gepland.

Inzake de doelstelling om het beleidsvoerende vermogen van de scholen te versterken, verwijs ik naar het Vlor-advies. Ze schrijven dat de eindtermen voldoende ruimte laten voor leerplannen en leraren. Dit daagt scholen uit zelf verder invulling te geven aan de eindtermen en keuzen te maken op het vlak van talenbeleid op school en op vlak van didactiek.

Over de maatregelen om deze herziening te integreren in de lerarenopleidingen en de navorming kan ik het

volgende zeggen. De Entiteit Curriculum start eind juni een overleg met de docenten Frans van de lerarenopleidingen basisonderwijs. Het is de bedoeling om na te gaan hoe de nieuwe basiscompetenties van het beroepsprofiel van de onderwijzers geïmplementeerd kunnen worden in de opleiding. Onrechtstreeks zullen de prioritaire nascholingen die gepland zijn voor het schooljaar 2008-2009 het terrein al voorbereiden. Dan denk ik aan Schooltaal Nederlands en vroeg vreemdetalenonderwijs met Talensensibilisering en Taalinitiatie Frans en Frans in de overgang van basisschool naar eerste graad. Al deze nascholingen werken zowel aan een talenbeleid voor de hele school als aan de versterking van de taaldidactische competentie van leerkrachten. Ook plannen we met alle lerarenopleiders in het voorjaar 2009 een talenactie, die tegemoet zal komen aan uw vragen.

De voorzitter: De heer Delva heeft het woord.

De heer Paul Delva: Ik dank u voor uw uitvoerig antwoord, mijnheer de minister.

Ik heb nog een kleine vraag. Ik heb uit diverse bronnen vernomen dat de resultaten van de peilingtoetsen bekend zijn gemaakt op het ogenblik dat men volop bezig was met de herziening van de eindtermen. Het zou logischer zijn dat de resultaten ter beschikking staan van de commissies als ze beginnen aan die herziening. Ik doe een warme oproep om dat in de toekomst anders te organiseren. Dat zou het werk van de commissies vergemakkelijken.

Minister Frank Vandenbroucke: Dat klopt. Het is geen staatsgeheim. Toen we op een soort consensusconferentie met de verwerking van de resultaten bezig waren, waren de ontwikkelingscommissies al opgestart. Dat moest ook, of ze zouden niet meer klaar geraken in deze legislatuur. Het was nodig om door te werken. Dat is niet het perfecte scenario. Het zou logischer en mooier zijn om de consensusconferentie eerst helemaal af te ronden en conclusies te trekken. Dat lukte nu niet. Het was nu ook absoluut geen drama. Men kan nog volop profiteren van de resultaten van de peilingen.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van mevrouw Kathleen Helsen tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de evaluatie van het nieuwe decreet over het volwassenenonderwijs

De voorzitter: Mevrouw Helsen heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Helsen: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, dames en heren, het Vlaams Parlement keurde op 6 juni 2007 het nieuwe decreet

betreffende het volwassenenonderwijs goed. Een veelbesproken element is de substantiële verhoging van de inschrijvingsgelden.

We hebben toen een artikel in het decreet opgenomen om het effect van de wijziging van de inschrijvingsgelden te evalueren. Naar aanleiding van actuele vragen en schriftelijke vragen heeft de minister verklaard dat hij zijn evaluatie in juni 2008 zou afronden. De impact van de wijziging van de vrijstellingscategorieën en van de verhoging van de inschrijvingsgelden op het aantal inschrijvingen in het volwassenenonderwijs zou in deze evaluatie aan bod komen. Aangezien we dit tijdstip ondertussen hebben bereikt, vraag ik me af hoe het met die evaluatie zit.

Mijnheer de minister, hoe ver staat u met de evaluatie van de effecten van het nieuwe decreet? Bent u al in staat om op basis van het eerste jaar dat het decreet in werking is conclusies te trekken? Kunt op basis van de evaluatie bepalen of het decreet moet worden aangepast? Ik denk dan heel specifiek aan de inschrijvingsgelden.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie hebben een bewogen jaar achter de rug. Begin dit schooljaar is immers het nieuwe decreet op het volwassenenonderwijs geïmplementeerd. Terugblikkend op dit alles durf ik te stellen dat deze implementatie zonder al te veel grote problemen is gerealiseerd. Dit is natuurlijk in eerste instantie de verdienste van de besturen, de directeurs en de medewerkers van de centra zelf. Zij hebben het afgelopen jaar heel hard gewerkt om de nieuwe regelgeving zo snel mogelijk en zonder al te veel overlast voor de cursisten in te voeren. Ik wil de mensen op het werkveld daar dan ook voor danken.

In het begin van het schooljaar is enige commotie ontstaan over de sterke daling van het aantal inschrijvingen. In de media zijn berichten verschenen over een daling met minstens 20 procent. De heer Tavernier heeft me hierover op 26 september 2007 een actuele vraag gesteld. Ik heb toen geantwoord dat het nog te vroeg was om een betrouwbaar beeld van de evolutie van de inschrijvingen te geven. Aangezien het volwassenenonderwijs met een modulair opleidingsaanbod werkt, moeten gerealiseerde prestaties aan de hand lesurencursist in een vastgelegde referentieperiode worden gemeten. Dit betekent dat we pas op het einde van een schooljaar een vergelijkbare inschatting van het aantal ingeschreven cursisten kunnen maken.

Deze vraag om uitleg komt in feite net op tijd. We beschikken sinds een week over de definitieve cijfers

voor de afgelopen referentieperiode. Alvorens hier verder op in te gaan, wil ik het eerst hebben over de vraag het decreet nu al te evalueren.

Ik denk niet dat dit een goede zaak zou zijn. Het decreet voorziet pas in 2009 in een eerste evaluatie en in 2012 in een grondige, globale evaluatie. Het decreet omvat immers veel meer dan enkel een verhoging van de inschrijvingsgelden. Het gaat ook om vele andere maatregelen, waarvan de meeste een effect op langere termijn beogen. Het zou niet correct zijn dit na amper een schooljaar te evalueren en hier vervolgens conclusies uit te trekken. Sommige maatregelen, zoals de consortia, bevinden zich momenteel zelfs nog in een opstartfase.

Mijn administratie bereidt de evaluatie in 2009 nu al voor. Het nieuwe financieringssysteem is een van de te evalueren aspecten van het decreet. Dit omvat ook de inschrijvingsgelden. De evaluatie zal echter op het globale beleidskader slaan. We zullen dus niet enkel het effect van de verhoging van de inschrijvingsgelden op het aantal inschrijvingen nagaan. We zullen onder meer ook aandacht hebben voor de impact van de toename van de werkmiddelen van de centra, voor de voordelen van een meer transparante factuur voor de cursisten, voor de beloofde hogere kwaliteit en voor de effecten van de premie voor cursisten in het tweedekansonderwijs.

Ik zal het nog even samenvatten. De inschrijvingscijfers zijn één aspect van de zaak. Het is minstens even belangrijk of misschien zelfs belangrijker te zien wie er aan de meet toekomt en hoeveel mensen een begonnen cursus afwerken. Op dat vlak zaten we immers met een belangrijk probleem.

Dat het decreet pas in 2009 grondig zal worden geëvalueerd, betekent natuurlijk niet dat we de vinger niet aan de pols moeten houden. Soms pakken goedbedoelde beleidsmaatregelen anders uit en is een snelle bijsturing noodzakelijk. Dit zou bijvoorbeeld het geval zijn indien het aantal inschrijvingen inderdaad met meer dan 20 procent zou zijn gedaald. Hoewel dit destijds op aangeven van een centrum in een krant is verschenen, blijkt dit niet het geval. In vergelijking met de voorgaande referentieperiode zijn de lesurencursist gedurende de afgelopen referentieperiode met 0,4 procent gedaald. Het betreft hier 160.000 lesurencursist op een totaal van 45 miljoen lesurencursist. Op het niveau van de hele sector is dit een status-quo. Indien we dit in leraarsuren omzetten, blijkt er ten gevolge van de beschermende overgangsmaatregelen zelfs sprake van een lichte toename in vergelijking met het vorige schooljaar.

Achter deze cijfers gaan natuurlijk wel verschuivingen tussen centra, regio's en studiegebieden schuil. Sommige centra verliezen cursisten. Er zijn echter ook een pak centra die heel wat cursisten winnen. Hetzelfde geldt voor de verschillende studierichtingen. In een aantal

studiegebieden is er een duidelijke achteruitgang. Zo is er een scherpe daling van de inschrijvingen voor de taalopleidingen en voor het huishoudelijk onderwijs. Daartegenover staat dan weer een duidelijke toename van de inschrijvingen voor de opleidingen handel, voeding en personenzorg, voor het hoger beroeps-onderwijs en voor de specifieke lerarenopleiding.

Ik ben van plan deze cijfers rustig te analyseren. Ik wil nu nog geen al te grote conclusies trekken. Eén zaak moet echter duidelijk zijn. De aangekondigde algemene daling van het aantal inschrijvingen met meer dan 20 procent is louter paniekvoetbal. Ik heb dit in september 2007 al verklaard. De heisa is op een persbericht van een enkel centrum gebaseerd. Dit ene centrum blijkt inderdaad veel minder inschrijvingen voor de opleidingen Nederlands Tweede Taal (NT2) te hebben. Dit is zeker geen algemene trend. Het aantal inschrijvingen voor opleidingen NT2 is het afgelopen schooljaar in heel de sector met 1 procent toegenomen. Wie zijn cursisten echter maandenlang heeft verteld dat het onderwijs in het eigen centrum vanaf 1 september 2007 onbetaalbaar zou worden, liep het risico dat veel cursisten elders een opleiding zijn gaan volgen.

Er zijn geen redenen om het decreet Volwassenen-onderwijs nu al bij te sturen. Het lijkt me beter op de grondige en diepgaandere evaluatie van het financieringssysteem in 2009 te wachten.

De voorzitter: Mevrouw Helsen heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Helsen: Op basis van de informatie die de minister net heeft verstrekt, blijkt dat er goed nieuws is. We vonden het vooral belangrijk naar een eventuele daling van het aantal inschrijvingen te kijken om na te gaan of een aantal groepen die zich in het verleden hebben ingeschreven op basis van de nieuwe inschrijvingsgelden al dan niet hebben afgehaakt.

Mijnheer de minister, kunnen we over het concrete cijfermateriaal beschikken? We zouden eens in detail willen nagaan waar de stijgingen en dalingen zich precies situeren. Volgens u gaan een aantal studiegebieden erop vooruit of achteruit. Zijn er ook cijfergegevens over de cursisten? Zijn er, in vergelijking met het verleden, meer of minder mensen uit kansengroepen ingeschreven? Dat is onze grootste bekommernis.

Minister Frank Vandenbroucke: In het licht van de efficiënte werking van de commissie zal ik proberen de vraag van mevrouw Helsen zo snel mogelijk te beantwoorden. Ik zal trachten in de loop van de komende dagen een cijfermatig overzicht te geven. Ik heb die gegevens nu niet bij me. Ik zal ze met het oog op de verspreiding onder de commissieleden aan de commissiesecretaris bezorgen. Ik weet echter niet of ik al over gegevens van kansengroepen beschik. Ik twijfel daar

eigenlijk aan. De belangrijkste vraag blijft die naar de resultaten en niet die naar de inschrijvingen. Het gaat om de resultaten. Tijdens de beoordeling moeten we hier alleszins rekening mee houden.

De voorzitter: Mevrouw Poleyn heeft het woord.

Mevrouw Sabine Poleyn: Ik heb een aanvullende vraag. U zei dat de gemiddelden verschillen naargelang het studiegebied – en u hebt dat toegelicht – maar ook naargelang de regio. Dat laatste hebt u niet toegelicht. Kunt u daarover iets meer zeggen?

U weet dat in sommige regio's het aanbod van het hoger onderwijs lager ligt dan elders. Dat is bij ons in West-Vlaanderen, en zeker in de Westhoek, het geval. Het gevolg is dat daar meer mensen dan elders volwassenenonderwijs volgen. Dat heeft ook met het hbo (hoger beroepsonderwijs) te maken. Ik vroeg me af of u die mening deelt.

Minister Frank Vandenbroucke: We weten dat NT2 in het algemeen stabiel blijft: voor Brussel tekenen we een sterke stijging op, terwijl in Vlaanderen een kleine daling merkbaar is. Ik denk dat de situatie ook wat verschilt naargelang het om het platteland dan wel om de steden gaat. Over uw regio heb ik evenwel geen concrete cijfers.

Mevrouw Sabine Poleyn: Het is alarmerend als de taalopleidingen zouden afnemen. Ik vraag dat daar extra zorg naar uitgaat.

Minister Frank Vandenbroucke: Ik ben vooral geïnteresseerd in het aantal mensen dat de opleiding afmaakt. Er wordt ongelooflijk veel geshopt. Waar dient dat toe?

Mevrouw Sabine Poleyn: Als minister van Werk is levenslang leren belangrijk. In Europa is onze talenkennis onze 'unique selling proposition'.

Minister Frank Vandenbroucke: Dat is juist, maar daarom moet men die opleiding afmaken. Dat is belangrijk, en als dat niet gebeurt, gaat het over 'window dressing'.

Mevrouw Sabine Poleyn: Hoe minder mensen er beginnen, hoe minder mensen de opleidingen kunnen afmaken.

Minister Frank Vandenbroucke: Neen, en dat is de essentie van de discussie. Een van de argumenten luidde dat de centra sterker moeten worden in de begeleiding van mensen bij het maken van hun keuze en tijdens de afwerking van hun studietraject. We moeten er zo nodig met voldoende werkingsmiddelen ook voor zorgen dat iets meer comfort wordt aangeboden. Als we een iets hoger inschrijvingsgeld vragen voor een modale

Vlaming die een taal cursus volgt, dan zal hij of zij misschien iets beter nadenken over wat hij of zij kiest, en de gemaakte keuzerichting dan ook blijven volgen. Het is echt de bedoeling om het aandeel van de ingeschrevenen die ook de eindmeet halen, te verhogen. Dat is essentieel voor die hervorming.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van mevrouw Kathleen Helsen tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over de problematische onderwijssituatie van leerlingen met gedragsstoornissen en/of emotionele stoornissen of ernstige pervasieve ontwikkelingsstoornissen in het buitengewoon onderwijs

De voorzitter: Mevrouw Helsen heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Helsen: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, collega's, men heeft me een probleem gemeld waarmee scholen voor buitengewoon onderwijs meer en meer worden geconfronteerd. Het gaat over hun leerlingen die meerdere beperkingen hebben. Dikwijls gaat het over leerlingen met mentale beperkingen en autismespectrumstoornissen. Die leerlingen gedragen zich op school erg moeilijk. In het begin is dat niet duidelijk. Voor hen is het haalbaar om een aantal uren op school door te brengen, maar het is voor hen en ook voor de school op een bepaald ogenblik, na enkele weken, duidelijk dat het allemaal onhoudbaar wordt.

Op een bepaald ogenblik beslissen de scholen dan om die leerlingen van school te verwijderen. Die leerling komt dan in een andere school voor buitengewoon onderwijs terecht, en dan begint de cyclus van vooraf aan opnieuw. De scholen stellen dat voor leerlingen met dat soort problemen aangepaste oplossingen moeten worden bedacht. Zij hebben al contacten gelegd met timeoutprojecten in Vlaanderen, maar de meeste van die projecten staan niet te springen om ook leerlingen van het buitengewoon onderwijs met zeer specifieke problemen op te vangen. Ze beschikken daarvoor niet over de nodige knowhow en over de nodige omkadering.

Voor die leerlingen zou het erg zinvol zijn als er intensief wordt samengewerkt met welzijnsinstellingen. Er zijn twee mogelijkheden: de leerling wordt residentieel opgevangen in de welzijnsinstelling of hij volgt voltijds onderwijs. Een combinatie van beide is op dit ogenblik niet mogelijk. Ambulante hulpverlening gebeurt buiten de schooluren, wat niet echt voor een oplossing zorgt, want het gaat doorgaans om leerlingen die het niet aankunnen om 32 uur per week school te lopen.

De scholen van het buitengewoon onderwijs zoeken zelf naar oplossingen, in het belang van het kind. Ik leg u hun vragen voor. Een: ziet de minister mogelijkheden om meer op maat uitgebouwde time-outs – intern en extern – mogelijk te maken voor deze jongeren uit het buitengewoon onderwijs? Twee: is het mogelijk om per ‘pedagogische entiteit’ een maximumcapaciteit vast te leggen zonder dat men, zoals de huidige inschrijvingsregeling bepaalt, het ‘type’ volzet moet verklaren? Drie: kunnen scholen van het buitengewoon onderwijs de mogelijkheid krijgen om leerlingen te weigeren omdat ze onvoldoende draagkracht hebben om dat aan te kunnen, of kunnen ze alleszins de mogelijkheid krijgen leerlingen onder opschortende voorwaarden in te schrijven?

Vier: is het mogelijk meer samenwerkingsverbanden tussen onderwijs, welzijn en eventueel justitie tot stand te brengen om te onderzoeken of voor deze leerlingen een oplossing kan worden aangeboden? Onderwijs alleen kan dat niet aan; die opdracht is te zwaar. De vigerende wetgeving en de reglementen bieden onvoldoende mogelijkheden tot samenwerking tussen onderwijs, welzijn en justitie.

De voorzitter: De heer Schoofs heeft het woord.

De heer Hans Schoofs: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, collega’s, ik wil mij aansluiten bij de problematiek die mevrouw Helsen heeft geschetst. Ze haalt een pijnlijk punt aan waar we momenteel in toenemende mate mee worden geconfronteerd. Er liggen een aantal pistes open om daaraan tegemoet te komen.

Mevrouw Helsen heeft gewezen op een kader binnen Onderwijs dat op dit moment niet echt een passende oplossing biedt voor de extreme gevallen. Misschien moeten we ook de leerplicht in zijn huidige vorm eens bekijken, om een aantal alternatieve pistes binnen Welzijn, en misschien ook in overleg met Justitie op federaal niveau, aan te pakken, weliswaar in een verplichtende vorm.

Het zijn vaak kinderen uit het buitengewoon onderwijs – in sommige gevallen ook kinderen uit het gewone onderwijs komen, maar dat is dan een enigszins andere problematiek – die niet in een schoolse omgeving terecht kunnen. Daar is sprake van een probleem waar we eens met open vizier over moeten durven nadenken.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, collega’s, de vraag waar we naartoe willen met ons onderwijs aan jongeren met gedrags- en emotionele problemen en met autismespectrumstoornissen (ASS) is een vraag waar de hele internationale onderwijswereld mee worstelt. Op die vragen – en dus ook op uw vragen, mevrouw Helsen – proberen we onder andere met

leerzorg een antwoord te vinden. Ik ben ook wel blij met uw vragen, want ze tonen aan dat leerzorg gaat over problemen die zich nu voordoen. Met de meer verfijnde bril die leerzorg is, kunnen we de problemen beter zien en ook antwoorden formuleren.

Uw eerste vraag ging over de time-outs. Ik wil eerst en vooral nuanceren dat het niet zo is dat jongeren uit het buitengewoon onderwijs op dit moment uitgesloten zijn als doelgroep van de bestaande time-outprojecten, die gefinancierd worden vanuit mijn beleidsdomein en dat van Welzijn.

De time-outprojecten staan in principe open voor leerlingen uit alle onderwijsvormen, en dus ook voor leerlingen uit het buitengewoon onderwijs. Wel is het zo dat de door hen gebruikte methodieken niet altijd geschikt zijn voor deze doelgroep. Heel wat van deze time-outprojecten werken bijvoorbeeld met groepsactiviteiten en zullen steeds, aanmelding per aanmelding, afwegen of de aangemelde jongere kan functioneren binnen hun werking. Dat kan verklaren waarom jongeren uit buitengewoon onderwijs soms niet toegelaten worden tot een time-outproject. Maar het is dus niet zo dat ze in ieder geval niet in aanmerking zouden komen.

De time-outprojecten hebben de problematiek van de jongeren uit het buitengewoon onderwijs die niet altijd bij hen terecht kunnen, zelf ook al aangekaart en ik heb dat signaal ook gekregen van een aantal scholen voor buitengewoon onderwijs. Misschien hebben die mensen daar ook met u over gesproken. Ik begrijp de zorg vanuit het buitengewoon onderwijs, dat steeds vaker geconfronteerd wordt met jongeren wier gedrag het onmogelijk maakt om hen in de school te kunnen handhaven.

Ik hoor ook getuigenissen van leerkrachten die soms bloedstollend zijn en die wijzen op grote problemen. Hoewel er van het buitengewoon onderwijs uiteraard kan worden verwacht dat zij meer expertise hebben in het omgaan met probleemgedrag, kan de emmer ook daar dus soms overlopen. De scholen zoeken dan naar oplossingen voor deze groep van probleemleerlingen en denken dan aan de methodiek van time-out. Zoals gezegd kan dit in principe.

Indien de scholen op de beperkingen van de methodiek voor deze doelgroep stoten, dan moeten we nadenken over een mogelijke andere oplossing. Zoals gezegd biedt leerzorg een kader om die oefening te doen. Op dit moment is er geen mogelijkheid tot uitbreiding van de middelen voor time-out. Het budget voor het korte en lange time-outaanbod werd vastgelegd voor drie schooljaren. Volgend schooljaar is het laatste van deze drie. De time-outprojecten zullen dus nog gedurende één schooljaar in hun huidige vorm verder werken. Er zal, met opstart op 1 juli aanstaande, een

evaluatieonderzoek gebeuren van de time-outprojecten, om op basis van de resultaten van dit onderzoek beslissingen te nemen over de invulling van time-out met het oog op de toekomst.

Wat het budget zal zijn, voor welke doelgroep time-out wordt ingericht, welke methodieken worden gebruikt en wat de doorlooperperiode is, zijn allemaal vragen waarop we met dit evaluatieonderzoek een antwoord hopen te geven. Op basis van die resultaten zullen mijn collega van Welzijn en ikzelf dan beslissingen nemen over de toekomst van time-out. Ook de vraag naar time-out voor de doelgroep jongeren uit buitengewoon onderwijs kan dan worden meegenomen.

De tweede en derde vraag zijn zeer sterk verwant met elkaar en hebben beiden met het inschrijvingsrecht in het buitengewoon onderwijs te maken.

Momenteel geldt in het buitengewoon onderwijs een inschrijvingsrecht dat uitgaat van types en opleidingsvormen. Uiteraard zullen we dat in de toekomst in doelgroepen en trajecten uitdrukken. Ten gronde zijn we niet van plan om het inschrijvingsrecht in het buitengewoon onderwijs te wijzigen.

Weigeringsgronden op het niveau van de klas – de pedagogische eenheid – of gericht op een individu – een welbepaalde leerling of leerlinge die men niet aankan – willen we niet introduceren. Het uitgangspunt daarbij is het volgende. Scholen voor buitengewoon onderwijs die zich richten op een bepaalde doelgroep moeten ook openstaan voor het geheel van deze doelgroep. Want als het niet in die scholen kan, waar dan wel? Waar zullen ouders met hun kinderen terecht kunnen als ze niet in het buitengewoon onderwijs opgevangen worden?

Ik denk dat we met de provinciale overlegfora, die we voorzien binnen leerzorg, inzicht moeten krijgen in de afstemming van het aanbod op de vragen en concrete problemen in een bepaalde regio. Zoals u weet, willen we dat op die fora ook de vertegenwoordigers van de welzijnsvoorzieningen aanwezig zijn.

Weigeringsgronden in het buitengewoon onderwijs introduceren is begrijpbaar vanuit het perspectief van de school, maar op het niveau van de samenleving zitten we dan met een groter probleem, omdat het voor ouders en hun kinderen nog veel moeilijker wordt om een geschikt aanbod te vinden, en dat in een landschap waar het vandaag al niet evident is om een plaats te vinden. Wat gebeurt er dan met deze kinderen die ook aan de leerplicht moeten voldoen?

Naast de overlegfora op provinciaal niveau willen we met het onderscheid tussen leerzorgniveau III en IV, dat we introduceren in ons dossier leerzorg, de bestaande problemen binnen ons buitengewoon onderwijs zichtbaar

maken en zoeken naar oplossingen. Het zal duidelijker worden welke leerlingengroep op de scholen aanwezig is. Zijn dat vooral leerlingen van niveau IV of vooral van niveau III, of is dit evenwichtig verdeeld?

Ik kan het met u eens zijn dat, zeker binnen de doelgroep waarover we het hier hebben, leerlingen die nood hebben aan leerzorgniveau IV, een grotere belasting voor een school betekenen. Die scholen moeten we dan ook beter omkaderen. In plaats van het introduceren van meer weigeringsmogelijkheden lijkt het een betere optie om de professionaliteit te verhogen, in ondersteuning te voorzien en voldoende draagkracht te geven, gegeven een bepaalde leerlingengroep.

Ik meen uit eerdere tussenkomsten, onder meer in eerdere debatten over leerzorg, dat uw fractie veeleer deze piste genegen is dan te investeren in een ‘weigeringsfilosofie’, als ik dat zo mag noemen.

Een hogere professionaliteit, een goede ondersteuning en een gedifferentieerde omkadering, afhankelijk van het leerzorgniveau, zijn nu net zaken die we met leerzorg proberen te bereiken. Voor de professionalisering en ondersteuning hebben we op voorhand – dat is eigenlijk een voorschot op het leerzorgverhaal – via Onderwijsdecreet XVIII voorzien in een extra begeleidingskorps voor de ondersteuning van scholen die zich richten naar leerlingen met autismespectrumstoornissen. We willen met een decreet betreffende leerzorg ook komen tot een differentiatie in de omkadering voor leerzorgniveau III en IV. Wanneer we die nieuwe omkaderingsmechanismen concreet uitwerken via een besluit van de Vlaamse Regering, moeten we de discussie van de draagkracht van het buitengewoon onderwijs zeker mee in rekening brengen.

In uw vierde vraag vraagt u naar de mogelijkheid of deze jongeren een kans krijgen op een van de vormen van deeltijds schoollopen, aangevuld met begeleiding buiten de school. We zijn daarmee in de actualiteit, want het hele systeem van leren en werken staat op een zucht van een grote hervorming. Vrijdag 20 juni is het voorontwerp van het decreet leren en werken definitief goedgekeurd door de Vlaamse Regering. Het is nu aan het parlement om zich hierover te buigen.

Uw vraag alludeert op de persoonlijke ontwikkelingstrajecten (POT's). In het schooljaar dat nu afloopt, hebben we reeds in acht regio's POT's opgestart. Vanaf 1 september kunnen alle centra voor deeltijds onderwijs (CDO) jongeren doorsturen naar een POT. Een persoonlijk ontwikkelingstraject is een zeer specifiek traject. Het is een traject voor kwetsbare jongeren in problematische situaties waarbij, door middel van intensieve individuele begeleiding en aangepaste activiteiten, de zelfredzaamheid en het maatschappelijk functioneren van jongeren wordt verhoogd en waarbij ze op die wijze worden

voorbereid op een arbeidsgericht traject. De succesformule van de persoonlijke ontwikkelingstrajecten is de flexibiliteit en het even weg zijn uit de schoolse context. Jongeren in het deeltijdse onderwijs kunnen een POT volgen die een invulling geeft voor de component leren en/of werkplekleren. Het zijn de centra voor deeltijdse vorming (CDV) die deze POT's organiseren.

Het is een beleidskeuze om de leertijd, de deeltijdse vorming en het deeltijds onderwijs in hun eigenheid te behouden. Een leerling in een CDO die toch niet arbeidsrijp blijkt te zijn, moet doorverwezen worden naar deeltijdse vorming. Een leerling in een CDV die in de loop van het schooljaar het juiste spoor heeft gevonden, moet weer naar een CDO gaan en een beroepsgerichte opleiding annex deeltijdse baan kunnen opnemen. Ik vraag me dus eerlijk gezegd af of het opportuun is om de deur van de persoonlijke ontwikkelingstrajecten open te zetten naar alle jongeren in het buitengewoon onderwijs. Een POT heeft een tijdelijk karakter en is gericht op de voorbereiding naar een arbeidsgericht traject. Er wordt samen met deze jongeren gestreefd naar een diploma secundair onderwijs. Na het tweemaandelijks case-overleg dient telkens overwogen te worden of een jongere terug naar het CDO zal moeten gaan of dat een voortraject of een brugproject is aangewezen.

Samengevat kan gesteld worden dat de methodieken van een POT niet stroken met de behoeftes van de geschetste doelgroep. Ook hier wil ik een koppeling met leerzorg maken. Met de invoering van leerzorgniveau V vatten we de problematiek van die jongeren die niet voltijds naar een school kunnen. Ook hier biedt leerzorg in de eerste plaats een kader waardoor het probleem zichtbaar wordt en we naar oplossingen kunnen zoeken. We hebben ze natuurlijk nog niet, maar we komen in een geschikt redeneerkader. De POT's in deeltijds leren en werken zijn een ander verhaal.

Mevrouw de voorzitter, dit was mijn omstandig maar tegelijkertijd onaf antwoord op een heel belangrijke problematiek.

De voorzitter: Mevrouw Helsen heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Helsen: Mijnheer de minister, ik kan u volgen in heel veel zaken. U spreekt van de timeout. Ik volg u dat de POT's die al lopen geen geschikte vorm zijn om deze groep van jongeren op te vangen. Ik heb dat misschien foutief geformuleerd in mijn vraag, maar ik doelde niet op de POT's. Ik ben er ook van overtuigd dat er onvoldoende expertise aanwezig is om die groep van jongeren op te vangen. Ik ga ermee akkoord dat het net om jongeren gaat die op een bepaald moment niet meer kunnen functioneren in een groep. Een andere soort werking in opnieuw een groep is geen oplossing. Een aanwezigheid van de expertise van een hulpverlener is op een aantal momenten erg belangrijk. Dat is ook wat de scholen aanvoelen als een tekort.

U hebt het over leerzorgniveau IV en V. Als ik kijk naar datgene wat we vandaag hebben op vlak van leerzorgniveau IV, dan komt dit onvoldoende tegemoet aan de specifieke problematiek van deze jongeren. De instellingen waar ze terecht kunnen, spelen niet echt in op de vraag die ze hebben. Leerzorgniveau V biedt hun onvoldoende kansen, bekeken vanuit onderwijs. Het gaat om jongeren die tot op zeker niveau in staat zijn om onderwijs te volgen, maar die toch meer hulp nodig hebben vanuit de welzijns- en gezondheidssector.

Samenwerking tussen de scholen voor buitengewoon onderwijs en de welzijnsinstellingen is misschien een mogelijkheid die moet worden bekeken. Voor leerzorgniveau V zijn er de ziekenhuisscholen en de revalidatiecentra, maar ik zie niet direct hoe ze een gepast antwoord kunnen bieden voor deze jongeren. Ze zijn net ontslagen uit bijvoorbeeld psychiatrie omdat ze klaar zijn om naar school te gaan. Zonder bijkomende hulpverlening vanuit een psychiatrische instelling is dat echter niet haalbaar binnen een school. Als er een betere samenwerking tot stand zou komen tussen een psychiatrische instelling en een school, met bijkomende ondersteuning van welzijns- en gezondheidsinstellingen, dan zijn we misschien al een heel eind op weg. Ik zie deze samenwerkingsverbanden nog niet in leerzorgniveau IV en V. Dat tekort voelen de scholen aan. We moeten nadenken hoe we daar een antwoord op kunnen bieden. Die groep van leerlingen zit er zonder dat er een gepast antwoord voor is. Het gaat over ofwel Welzijn ofwel Onderwijs. Vanuit welzijnsinstellingen, revalidatiecentra en ziekenhuizen wordt onderwijs aangeboden, maar tot op een bepaald tijdstip. Na hun ontslag moet het onderwijs er mee verder. Voor een aantal leerlingen kan dat niet. Daar moeten we meer aandacht voor hebben.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Kris Van Dijk tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over maatregelen om segregatie in het onderwijs tegen te gaan

De voorzitter: De heer Van Dijk heeft het woord.

De heer Kris Van Dijk: Mevrouw de voorzitter, ik wil in deze vraag wijzen op een studie uit het buitenland. Persoonlijk sta ik er niet altijd om te springen om te experimenteren, zeker niet als het om kinderen en hun toekomstkansen gaat. De problematiek van witte versus zwarte scholen komt in deze commissie al jaren aan bod. Ik wil de aandacht vestigen op een publicatie dienaangaande in het NRC Handelsblad. Mijnheer de

minister, we lezen ook wel eens buitenlandse kranten. In dat artikel ging het over een studie die in de Verenigde Staten is gevoerd.

De discussie over witte versus zwarte scholen meent men er succesvol tegen te kunnen gaan door scholen te mengen, niet zozeer op basis van afkomst maar op basis van het inkomen van de ouders. Volgens onderwijs-socioloog Charles Willie van Harvard University zouden klassen die bestaan uit 60 percent leerlingen van ouders uit de middenklasse en 40 percent armere ouders, de achterstand opheffen. De kinderen met een achterstand gaan er in dat onderwijs op vooruit. De gemiddelde en goede leerlingen presteren normaal. In dat Amerikaans model wordt per school gewerkt met dubbele wachtlijsten: een voor de middenklasse en een voor ouders met lagere inkomens.

De studie heeft ook gehoor gekregen in Nederland. De SP was vragende partij aan staatssecretaris Dijkzwa van de PvdA om dergelijk experiment te doen. Dit zou kunnen passen in een experiment tegen segregatie. De invalshoek van de Amerikaanse studie zou er al dan niet in kunnen worden gebruikt.

Mijnheer de minister, bent u op de hoogte van deze studie? In de periode tussen het indienen van mijn vraag en vandaag ben ik in Vlaanderen op een onderzoek van het Hoger Instituut voor de Arbeid gestuit. Dat gebeurt in samenwerking met de Universiteit Gent. Daarbij wordt onderzocht in welke mate de sociaal-etnische segregatie in Vlaanderen een rol speelt. Daartoe worden een aantal experimenten gehouden in Gent, Genk en Antwerpen.

Mijnheer de minister, kent u dit Amerikaans onderzoek? In welke mate kunt u duiding geven bij het onderzoek dat in Vlaanderen plaatsvindt?

Wat doet de Vlaamse Regering om de segregatie in het onderwijs tegen te gaan?

Een aantal weken geleden heb ik met de heer Voorhamme van gedachten gewisseld over een mogelijke spreiding. Ik heb er altijd voor gepleit, zeker in het basisonderwijs, dat kinderen zo veel mogelijk in eigen wijk, straat of buurt naar school kunnen gaan. Als daar dan veel kansarme kinderen school lopen, dan moeten wij zorgen voor bijkomende ondersteuning. Of bent u van mening, mijnheer de minister, dat we moeten nadenken over een onderwijsspreidingsplan?

De voorzitter: De heer Schoofs heeft het woord.

De heer Hans Schoofs: Ik deel de bezorgdheid van de heer Van Dijk. Het is belangrijk dat er goed onderwijs wordt aangeboden aan alle bevolkingsgroepen. Haaks op de oplossingen die in de studie naar voren worden

geschoven, staat de vrije keuze. Wanneer we verder willen zoeken naar creatieve oplossingen, dan moeten we daarbij uitgaan van die vrije keuze.

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

De heer Leo Pieters: Mijnheer Van Dijk, het verbaast me dat u die vraag stelt. We hebben al heel wat commentaar geleverd op de voorstellen die de minister heeft geformuleerd. Dit komt eigenlijk op hetzelfde neer. Via de financiering legt de minister een bepaalde manier van indelen of inschrijven in de scholen op. De heer Van Dijk heeft het over het inkomen. Dat gaat nog veel verder.

De heer Kris Van Dijk: Ik verwijs alleen naar een studie. Ik heb niet gezegd dat ik het daarmee eens ben. Ik ben wel zo breeddenkend dat ik elke studie ernstig neem en tracht daar lessen uit te trekken. Mijn vraag is alleen of deze studie bij ons bekend is en of daar eventueel gevolgen voor Vlaanderen uit getrokken kunnen worden.

Mevrouw Monica Van Kerrebroeck: Mijnheer Van Dijk, u hebt een punt wanneer u deze studie naar voren schuift zonder dat u daar een appreciatie aan verbindt. Zo had ik dat ook begrepen. Dat belet echter niet dat er een onmiddellijke reactie kan worden gegeven zonder daar al te dirigistisch in te werk te gaan. Men moet de keuzevrijheid respecteren. Er is zoveel keuze binnen het Vlaams onderwijs. Ik zou het betreffen indien men daaraan zou willen tornen.

Ik denk dat segregatie ook te maken heeft met de manier van wonen. In urbanisaties heeft men tijdens de voorbije decennia de sociale wijken veel te vol gepropt zonder dat daar een sociale mix tegenover werd gesteld. Nu probeert men dat wel te doen. Men probeert nu een mix te creëren van huurwoningen, koopwoningen enzovoort. Op die manier kan een gevarieerde buurt worden aangeboden en ontstaan er geen concentratiebuurten en geen te sterke concentratiescholen.

Persoonlijk zou ik niet geneigd zijn om te dicht bij huis school te lopen. De mogelijkheid om even van huis weg te zijn en andere horizonten te verkennen, is precies de charme van niet te dicht bij huis school te lopen. Daar is de controle wellicht ook groter.

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

De heer Leo Pieters: Ik was iets te voorbarig. Ik dacht echter dat de heer Van Dijk daar in zijn tweede vraag aan refereerde. Ik ben benieuwd naar het antwoord van de minister.

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Om te beginnen ga ik u teleurstellen want het eigenlijke onderzoek waarover begin juni in het NRC Handelsblad een artikel stond, is me onbekend. Ik zou ook voorzichtig willen zijn om zomaar Amerikaanse onderzoeksresultaten te vertalen naar onze problematiek. In de Verenigde Staten moeten leerlingen naar scholen in de buurt gaan, tenzij de ouders in staat zijn om een privéschool te betalen.

Bovendien is, zoals de voorzitter heeft aangegeven, ruimtelijke segregatie in de VS meer het geval dan in Vlaanderen. Kansarmen wonen in kansarme buurten en rijken wonen er in rijke buurten. De verdeling van de onderwijsbudgetten gebeurt er ook zeer lokaal, namelijk per district en is afhankelijk van de onroerendgoedbelastingen die binnenkomen op het lokale niveau. Met andere woorden, scholen gelegen in kansarme buurten krijgen minder middelen dan scholen in rijkere buurten.

Door de hervorming van het Amerikaanse onderwijssysteem probeert men te zorgen dat er niet alleen minder segregatie is maar ook dat de middelen op een andere wijze verdeeld worden. Deze problematiek is nog scherper dan die bij ons.

Er zijn onderzoeken naar de Vlaamse situatie maar die zijn niet eenduidig. Ik weet ook niet of we de sleutel tot het antwoord daar zullen vinden. Onlangs kwam er een onderzoek van het steunpunt studie- en schoolloopbanen in de pers waarin nagegaan werd wat de leerwinst is in het eerste en/of het tweede leerjaar van het lager onderwijs.

Wanneer men kijkt naar de toegevoegde waarde die een school realiseert, dan kan men vaststellen dat er geen verband bestaat tussen die toegevoegde waarde en de samenstelling van de schoolbevolking. In elk van de types scholen die men onderzocht, van zeer kansarme tot kansrijke, treft het steunpunt zowel effectieve als minder effectieve scholen aan.

De professoren Verhaeghe en Van Damme stellen in hun rapport dat deze resultaten sporen met een aantal andere wetenschappelijke resultaten. Eigenlijk kan men daar geen argumenten uit halen die zouden pleiten voor een doorgedreven, dwingende spreiding van leerlingen over een groter aantal scholen. Met spreiding bedoelen ze de spreiding van bijvoorbeeld allochtone tussen autochtone leerlingen.

Er zijn ook wetenschappelijke studies waaruit blijkt dat de relatieve concentratie van leerlingen met een kansarme achtergrond voor de hele schoolbevolking een probleem is. Maar ik denk dat het moeilijk is om daar heel sterke conclusies uit te trekken, omdat de onderzoeksresultaten ook wel wat tegengesteld zijn.

Ik heb een eenvoudig a priori. Ik zeg dat het eenvoudig is en het is ook een beetje a priori, omdat het eigenlijk

verder gaat dan de vraag naar onderwijseffectiviteit as such. Ik denk dat het goed is dat mensen uit verschillende milieus elkaar kennen en ontmoeten en dat het om die reden gewoon goed is dat een school een gezonde sociale mix is. Zoals we eigenlijk ook zouden wensen dat de plaats waar mensen wonen een goede sociale mix is, of een sportclub, of dat de wachtzaal van de dokter of het ziekenhuis een normale sociale mix is. Dat geldt zeker voor scholen, want daar worden kinderen nog opgevoed tot burgers. Los van de heel moeilijke vraag over onderwijseffectiviteit is er wel een a priori om te zeggen dat een gezonde sociale mix in een school gewoon een goede zaak is.

De vraag is welk beleid we daarvoor kunnen ontwikkelen. Mijnheer Pieters, ik zou om te beginnen willen verwijzen naar het decreet over de financiering van het leerplichtonderwijs dat gisteren is goedgekeurd, weliswaar met als enige tegenstemmers de Vlaams Belangfractie. Dat is zeer significant.

Een deel van de werkingsmiddelen van dat decreet is inderdaad afhankelijk van het sociaaleconomische en sociaal-culturele profiel, het achtergrondprofiel van de leerlingen. Dat is inderdaad een aansporing, als men dat louter financieel bekijkt, voor scholen om een sociale mix te hebben. Ik geef een voorbeeld. We schatten – dat kunnen we nog niet met zekerheid weten, omdat de indicatoren nog niet actief zijn – dat in het basisonderwijs een leerling waarvan de ouders recht hebben op een schooltoelage, voor de school waar de leerling deel van uitmaakt, een extra betekent van 100 euro in de werkingsmiddelen.

Daar is inderdaad een prikkel voor scholen om voldoende kinderen te hebben van ook eerder arme ouders. Gaan scholen daaromtrent een beleid ontwikkelen? Dat weet ik niet, maar de prikkel is er.

Mijnheer Pieters, langs de andere kant, en daaruit blijkt dat u het decreet eigenlijk niet goed hebt gelezen, maar vanuit een soort vooringenomenheid hebt gereageerd gisteren – niet u persoonlijk, maar uw fractie – hebben we in het decreet ook een aftopping ingeschreven. Ik ga even illustreren wat dat betekent. Het is ook op basis van ramingen. Een school uit het basisonderwijs die meer dan 55 percent anderstalige leerlingen heeft, kan slechts voor 55 percent van de leerlingen extra financiering krijgen omwille van de taalindicator, want die school zit met die 55 percent voorbij twee keer de standaarddeviatie. In het secundair onderwijs is dit voor de taalindicator al vanaf ongeveer 43 percent.

Men kan daar lang over discussiëren, want ik kan me voorstellen dat een school die aan 60 percent zit, vraagt waarom ze voorbij de grens zit. Dat heeft ermee te maken dat we als neveneffect van de nieuwe financiering niet willen bereiken dat scholen steeds verder

zouden concentreren, met in hun achterhoofd het financiële voordeel. Dat is duidelijk niet zo met het decreet. Het decreet belooft een mix, als u het hebt over de financiële prikkel.

Er is financiering. Ik hoop dat die financiering iets betekent op termijn, maar ik weet dat vandaag natuurlijk niet met zekerheid.

Dan is er omkadering, en dan is er inschrijvingsrecht. U weet dat we ook inzake omkadering toch wel een heel sterke beweging op gang brengen. Ik wil nog eens de cijfers geven. In het basisonderwijs zal het in de toekomst zo zijn, dankzij de beslissingen die deze legislatuur zijn genomen, dat 9 procent van de onderwijsomkadering gaat naar GOK (gelijke onderwijskansen) en zorg, in een verhouding van ongeveer 40 procent zorg en 60 procent GOK. Laten we zeggen fiftyfifty.

Dat is ook een aanmoediging voor scholen, of op zijn minst geen ontmoediging, om wat zorg betreft kinderen goed op te vangen en ook een goede reputatie te hebben met betrekking tot kinderen met leermoeilijkheden en specifieke problemen. Wat GOK betreft, om goed om te gaan met kansarme kinderen.

Het inschrijvingsrecht is natuurlijk ook voor een deel dwingend, maar we hebben deze legislatuur ook een stap verder gezet, door in 2005 met de meerderheid voorrangscategorieën te definiëren, waarbij scholen de mogelijkheid krijgen om GOK-leerlingen of niet-GOK-leerlingen gericht te kunnen rekruteren. Een overwegend kansrijke school kan bewust werken aan een sociale mix en een kansarme school kan pogen om de schoolpopulatie wat evenwichtiger samen te stellen. Die zal dus, dankzij de aftopping in de indicatoren, daar financieel niet voor gestraft worden. Dat is een heel samenhangend beleid, denk ik, dat dit parlement hier tot stand brengt op die manier.

Ik weet wel dat dat verhaal zijn beperkingen heeft. Er zijn nu eenmaal sociaal-culturele realiteiten die leiden tot concentratie van woonplaats, netwerking die spontaan gebeurt, en dus ook concentratievorming in scholen. Ik denk dat we daarmee te maken hebben en dat het moeilijk denkbaar is om daar op een autoritaire, dwingende manier tegenin te gaan, omdat we inderdaad ook te maken hebben met de vrije keuze van ouders.

Er is natuurlijk nog iets anders dat dit parlement tot stand heeft gebracht in deze regeerperiode: het principe van de maximumfacturen. Ik wil het nog eens herhalen: mij gaat het er niet om dat alles gratis moet zijn. Dat is ook niet zo met die maximumfacturen, maar mij gaat het er wel om dat men geen onderscheid heeft tussen dure en goedkope scholen. In de vele reacties die ik heb gekregen – en ik ga die scholen niet met de vinger wijzen, ik ga er van uit dat ze hun beleid zullen aanpassen –, stel ik vast dat er ook

scholen zijn die duur zijn. Er zijn scholen die voor een volledig lager onderwijs uiteindelijk facturen hebben voorgelegd van 2000 euro aan de ouders van een kind in dat lager onderwijs. Dat is wel veel geld, voor iets dat volgens de Grondwet kosteloos is.

Ik denk dat we dat soort van situaties ook wel de wereld uit helpen met de maximumfacturen, en op die manier toch ook een element van mogelijke segregatie uit de wereld helpen.

Maar dan is de vraag of we, gegeven dat alle mechanismen natuurlijk zachte mechanismen zijn, meer kunnen doen. Ik denk dat er geen draagvlak is, noch bij ouders, noch bij scholen, om vandaag de spreiding op een of andere manier te gaan verplichten op een wijze die in strijd zou zijn met de vrije keuze van ouders en de vrijheid van onderwijs.

Ik denk wel dat we kunnen kijken of we, wat mogelijk is gemaakt deze legislatuur, actief omgaan met voorrangscategorieën kunnen promoten als goede praktijk. Ik ga het daar zeker over hebben in de regelmatige contacten die ik heb met de voorzitters van de lokale overlegplatforms. Op dit ogenblik beslist een school natuurlijk autonoom en dat zal ook zo blijven. Hoe dan ook blijft de keuze van de ouders essentieel. Maar ik denk dat we kunnen nadenken over manieren om goede praktijken te zien ontwikkelen, met een draagvlak bij ouders en scholen.

Segregatie bestaat natuurlijk niet alleen tussen leerlingen, maar ook tussen en in schoolstructuren. We gaan in de blauwdruk voor de toekomstige onderwijsstructuren ook aandacht moeten hebben voor de structuur, de studiekeuze, het watervalprobleem, verkeerde keuzes – soms ook de verkeerde keuze voor bso, waar de leerling misschien tso of zelfs aso had moeten kiezen. Dus ook de structuur van het onderwijs is hier een deel van de problematiek, waar we, lerend uit proeftuinen en ervaringen, in de volgende legislatuur knopen moeten doorhakken. Maar ik wens daar de fundamenten voor te leggen door een goede proeve van beleidsvisie voor te leggen rond de structuur van het secundair onderwijs.

De voorzitter: De heer Van Dijck heeft het woord.

De heer Kris Van Dijck: Mijnheer de minister, ik denk dat het antwoord heel omvattend was.

Het is moeilijk om experimenten van elders over te zetten naar Vlaanderen. Het gaat niet alleen over een sociologisch gegeven, maar ook over hoe men onderwijs organiseert en welke kansen men geeft. U geeft het voorbeeld van het onderwijs in de Verenigde Staten en hier. Dat is inderdaad een enorm groot verschil.

We moeten wel alle evoluties ernstig blijven bekijken. We hebben de voorbije jaren in Vlaanderen een beleid

op poten gezet dat zoveel mogelijk kansen aan alle leerlingen geeft en waarbij talenten tellen en niet zozeer de afkomst.

De heer Leo Pieters: U zegt – terecht – dat er in de Grondwet staat dat basisonderwijs gratis is, maar zelfs met de maximumfactuur is het nog altijd niet kosteloos.

Het is niet aan het onderwijs om de problematiek van sociale mix en integratie op te lossen. Het is net door de verschillende aspecten en bevoegdheden bij elkaar te leggen, dat zaken kunnen worden opgelost. Het is niet het onderwijs dat alles moet oplossen.

U spreekt ook over aftopping. Toch kunt u er niet buiten dat er scholen zullen worden benadeeld door dit financieringssysteem, zoals de kleinere plattelandsschooltjes. Andere scholen, meer bepaald de stadsscholen, zullen er ook nadeel van hebben.

Minister Frank Vandenbroucke: Zo is het natuurlijk nooit goed.

De heer Leo Pieters: Voor ons moet de scholingsgraad zeker omhoog en er moet zeker aandacht voor zijn, maar niet op die manier.

Mevrouw Monica Van Kerrebroeck: Ofwel begrijp ik u verkeerd, maar voor mij heeft de school en het onderwijs toch ook een maatschappelijke taak. Als dat niet zo zou zijn, dan vraag ik me af wat men daar zit te doen.

Men leert er jonge mensen hoe ze zich moeten gedragen in de maatschappij. Men zet hen aan tot engagement, tot vrijwilligerswerk. De school heeft in een maatschappij net een heel belangrijke rol te spelen.

De heer Leo Pieters: Natuurlijk, dat hoort ook zo. De scholen en de directies zijn daar bekwaam genoeg voor om dat zelf te regelen, maar wij geven nu een financiële sturing mee.

Mevrouw Monica Van Kerrebroeck: Elke school heeft nood aan subsidiëring en het is ook normaal dat er subsidiëring is want de staat heeft ook de plicht om ervoor te zorgen dat er onderwijs kan worden gegeven. Dan moeten we ook tot afspraken kunnen komen.

Maar op dat punt zullen wij blijven verschillen.

De heer Kris Van Dijck: Ik ben voorzitter van het schoolbestuur van twee kleinere plattelandsschooltjes en wij voelen ons goed bij de huidige regeling.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Kris Van Dijck tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over sport op school

De voorzitter: De heer Van Dijck heeft het woord.

De heer Kris Van Dijck: Mijnheer de minister, mevrouw de voorzitter, geachte collega's, een tijdje geleden heeft een collega al eens een vraag gesteld over de obesitasproblematiek bij jongeren. Recent was er ook nog een onderzoek naar sport bij jongeren. Positief was dat veel jongeren zich aangesproken voelden om meer aan sport te doen, waardoor ze hun conditie snel verbeterden.

Uit onderzoek van de Universiteit Gent blijkt dat bijna de helft van de Vlaamse jongeren tussen 12 en 18 jaar minder dan drie uur per week aan sport doet. De vakgroep Sport en Bewegingswetenschappen stelt in een persbericht van 5 juni: "Kinderen en jongeren moeten minimum één uur per week matig tot zeer intensief bewegen om gezond te zijn. Heel wat jongeren vinden de weg niet naar de sport: ze krijgen geen steun van thuis, ze sluiten zich liever niet aan bij een club omdat ze weinig sportief talent hebben."

Verder verneem ik dat de Stichting Vlaamse Schoolsport naschoolse sport zal organiseren en daarvoor een aantal stappen zal ondernemen.

Het concept Brede School omvat meer dan het openstellen van sportinfrastructuur en komt wel vaker terug, ook in de laatste beleidsbrief Onderwijs. Tegen het eind van het schooljaar 2007-2008 zou het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen, dat een aantal projecten ter zake opvolgt, de minister een tussentijds rapport bezorgen van de knelpunten van de Brede School, alsook een aantal beleidsaanbevelingen. Het eindrapport wordt opgeleverd na afloop van de projecten.

De Stichting Vlaamse Schoolsport zal stappen ondernemen. Hoe wordt u daarbij betrokken? Welke andere ministers of administraties zullen hierbij betrokken worden? Ik denk aan Jeugd, Sport, Welzijn. Welke andere actoren zullen hierbij betrokken worden? In welke planning is voorzien?

Uiteraard speelt de autonomie van de scholen een belangrijke rol. Welke zijn de grootste problemen om sportzalen en andere faciliteiten open te stellen na de schooluren? Welke andere problemen signaleren de schoolbesturen en de onderwijskoepels? Op welke manier kan de Vlaamse overheid hieraan tegemoet komen en/of de Brede School in al zijn aspecten toch promoten? Wat is de rol van de sportzaalwachters?

Welke lessen trekt u uit het tussentijdse rapport dat het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen zou opmaken?

Wanneer verwacht u het eindrapport? Is er een positieve evolutie of niet?

Wordt speciale aandacht besteed aan de problematiek van het Nederlandstalig onderwijs in Brussel? Het project Brede School heeft daar nog een bijkomende dimensie. Zijn er projecten in Brussel?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, geachte collega's, het project 'Brede School met sportaanbod' wordt gefinancierd door minister Anciaux en opgevolgd door de administratie Cultuur, Jeugd, Sport en Media. Uit een evaluatie van de werkzaamheden van het voorbije jaar blijkt dat reeds 650 scholieren gebruik maken van dit aanbod. Het project waarover het persbericht van 5 juni bericht, is een initiatief van de gemeentelijke sportdienst van Leuven, de Stichting Vlaamse Schoolsport, diverse Leuvense secundaire scholen en diverse Leuvense sportaanbieders.

Binnen dit project nemen de gemeentelijke sportdienst en de Stichting Vlaamse Schoolsport de regierol waar. Noch mijn kabinet, noch mijn administratie zijn bij dit initiatief betrokken, maar zullen via de stuurgroep Brede School op de hoogte gebracht worden van de stand van zaken van het project in Leuven. Twee keer per jaar is er een structureel overleg met de pedagogische begeleidingsdiensten, waar onder andere gerapporteerd wordt over de stand van zaken. Tijdens de laatste studiedag over Brede School die midden mei in dit huis plaatsvond, werd ook een sessie gewijd aan de thematiek Brede School met sportaanbod. U kunt het verslag terugvinden op de website Brede School.

Met de omzendbrief over de vrijstelling van onroerende voorheffing voor onroerende goederen bestemd voor onderwijs werd de drempel van de onroerende voorheffing als belemmering voor het openstellen van schoolinfrastructuur aan derden alvast weggenomen. Het is echter nog te vroeg om uitspraken te doen over de verdere problemen waar scholen mee te kampen hebben bij het openstellen van hun sportzalen, pc-lokalen en andere faciliteiten. Het rapport van het Steunpunt Gelijke Onderwijskansen moet hier duidelijkheid rond brengen. Ik wil dan ook nog niet op de zaken vooruitlopen.

Tijdens de laatste stuurgroep Brede School werd de timing met betrekking tot de rapporten in onderling overleg herbekeken. De nieuwe doelstelling is nu om het eindrapport te krijgen voor de Vlaamse verkiezingen, zodat de conclusies ervan eventueel meegenomen kunnen worden in het volgende regeerakkoord. Dit betekent een vervroeging van het eindrapport naar begin 2009 – we gaan er natuurlijk niet van uit de Vlaamse verkiezingen vervroegd worden – waardoor een tussentijds

rapport tegen het einde van dit schooljaar enigszins overbodig wordt. Ik zal natuurlijk niet nalaten om daarover te communiceren met u.

Momenteel zijn er vier projecten Brede School actief in Brussel: twee ervan worden gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschapscommissie, één door minister Anciaux en één door mezelf. De projecten lopen nog één jaar. Het lijkt me dan ook voorbarig om nu al te oordelen over een eventuele uitbreiding. Laat ons eerst de resultaten afwachten van het rapport Brede School.

De voorzitter: De heer Van Dijk heeft het woord.

De heer Kris Van Dijk: Ik dank u voor uw antwoord, mijnheer de minister.

De voorzitter: Het incident is gesloten.

Vraag om uitleg van de heer Chokri Mahassine tot de heer Frank Vandenbroucke, viceminister-president van de Vlaamse Regering, Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, over technologische geletterdheid in het onderwijs

De voorzitter: De heer Mahassine heeft het woord.

De heer Chokri Mahassine: In het kader van de herwaardering van het technisch onderwijs en het doorbreken van het watervalstelsel, heb ik twee jaar geleden een onderzoek opgestart in diverse Limburgse scholen. Eerst heb ik een enquête georganiseerd in een tiental technische Limburgse scholen. Deze ronde werd afgesloten met een studiedag waar de hele sector vertegenwoordigd was. U was ook aanwezig, mijnheer de minister. We hoorden heel interessante analyses en gedeeltelijke oplossingen zoals de invoering van een volgkaartsysteem. Waar we uitdrukkelijk mee geconfronteerd werden, ook nadien, was het feit dat het probleem en de oplossing grotendeels in het basisonderwijs liggen. Daarom ben ik met een volgend onderzoek begonnen.

Ik heb de voorbije maanden in Limburg een onderzoek gedaan bij de basisscholen over hoe zij omgaan met techniek in hun lessenrooster. Daarvoor heb ik eerst een elektronische enquête gestuurd naar alle Limburgse basisscholen. Dat leverde 54 reacties op over de netgrenzen heen. Aansluitend heb ik dan een aantal scholen bezocht en heb ik gepraat met mensen die betrokken zijn bij initiatieven die inspelen op de constante zoektocht naar waar leerlingen goed in zijn. Die zoektocht om kinderen hun eigen talenten te helpen ontdekken, is volgens mij toch wel een van de belangrijkste uitdagingen voor onze basisscholen.

In de enquête polste ik onder meer naar de aanwezigheid van een horizontale en/of verticale leerlijn inzake techniek in de school, naar de samenwerking met secundaire scholen en met bedrijven bij de implementatie van techniek in de lessen en naar de studiekeuzebegeleiding. Ik nodig u alvast uit om de resultaten van mijn onderzoek eens uitgebreid nader te bespreken. In het kader van deze vraag lijkt het mij echter niet nodig op alle aspecten van dit onderzoek in te gaan.

Eén vaststelling die ik gedaan heb, was in elk geval dat in Limburg maar ook elders in Vlaanderen, in toenemende mate initiatieven ontwikkeld worden die inspelen op de ontwikkeling van de creativiteit en de ondernemingszin van onze jongeren en op het helpen ontdekken van de eigen talenten. De school moet de talenten van haar leerlingen ontdekken. Eenmaal ze gevonden zijn, moeten ze worden ontwikkeld. De eerste fase, talentontdekking moet wellicht plaatsvinden voor de leeftijd van 14 jaar. 14 lijkt me een goed moment om al een goede studiekeuze te maken en dan kan de ontwikkeling beginnen. De talrijke initiatieven die ontstaan, bewijzen toch dat de onderwijswereld er rijp of klaar voor is: men wil leerlingen breed vormen. De vraag is of de werkelijkheid hier niet opnieuw een voorsprong neemt op de structuren en op de reglementering.

Ik bezocht een basisschool in Maasmechelen die in samenwerking met een secundaire school uit de buurt twee lokalen inrichtte, één voor de jongsten en één voor de al wat oudere kinderen, waar zij onder begeleiding van hun leerkracht hun technologische geletterdheid proefondervindelijk kunnen aanscherpen.

Nog een andere school, ditmaal in Genk, heeft een techniekcoach die zijn collega's helpt techniek in het eigen lessenkakket te implementeren. Door contacten met bedrijven in de buurt te leggen, is hij erin geslaagd om, haast zonder kosten voor de school zelf, een lokaal in te richten waar kinderen zelf met techniek en wetenschap kunnen experimenteren. Het zijn maar voorbeelden. Verspreid over heel Vlaanderen zijn er nog veel voorbeelden te vinden. Sommigen passen in het kader van de proeftuinprojecten.

De minister heeft het hier al een paar keer over de blauwdrukcoëfening gehad. Dit is een poging om een consensus over een nieuw concept voor het secundair onderwijs te vinden. In de aanvangsjaren moet ruimte voor de zoektocht naar het talent van jonge mensen worden gecreëerd.

De minister heeft het hier ook al over het project TOS21 gehad. In opdracht van minister Ceysens en hemzelf is een leerlijn voor techniek in het leerplichtonderwijs ontwikkeld. Die lijn start al in de kleuterklas. Die mensen hebben goed werk geleverd. De leerlijn en het technologisch kader dat er de basis van vormt, zijn allebei klaar.

Recent is een en ander in een aantal basisscholen en in de eerste graad van een aantal secundaire scholen getest.

Ondertussen bereidt de Entiteit Curriculum voorstellen van eindtermen voor. Die op het TOS21-project gebaseerde voorstellen zullen later ter advies aan de Vlor worden voorgelegd.

Eind augustus organiseert het TOS21-project een slotmanifestatie en dan is het in principe afgelopen. Ik denk echter niet dat het werk dan ook is voltooid. De resultaten van mijn onderzoek in Limburg sterken me in die overtuiging. Het bepalen van eindtermen mag geen eindpunt zijn. Eenmaal de eindtermen zijn vastgelegd, is er nood aan ondersteuning voor de leerkrachten die de eindtermen naar de dagdagelijkse klasactiviteit moeten vertalen. Het zou zonde zijn hierbij geen gebruik te maken van de expertise die de bij TOS21 betrokken mensen hebben opgebouwd. Indien we niet voor opvolging zorgen, kan alles in elkaar stuiken en moeten we later misschien van nul herbeginnen. Ik denk dat we de inspanning de komende jaren moeten volhouden. We moeten, samen met de koepels, voor een goede monitoring van de implementatie van de visie van TOS21 zorgen.

Mijnheer de minister, bieden de resultaten van TOS21 de mogelijkheid om een nieuw curriculum op te bouwen? Kan dit curriculum op de wetenschapsvakken worden afgestemd? Bent u bereid de betrokken medewerkers na afloop van het project TOS21 toch in dienst te houden? Kunt u hen, als voortzetting van de recente proefperiodes in scholen, de opdracht geven de resultaten te verankeren? Bieden techniekcoaches mogelijkheden? Ze zouden basisscholen kunnen bijstaan om techniek op een professionele en aantrekkelijke wijze in te voeren. Is het niet wenselijk de ondernemingszin van onze jongeren in de eindtermen voor het basisonderwijs vast te leggen?

De voorzitter: Mevrouw Libert heeft het woord.

Mevrouw Laurence Libert: Mevrouw de voorzitter, ik sluit me volledig aan bij de vraag om uitleg van de heer Mahassine. Ik heb in het verleden al vragen om uitleg over deze problematiek gesteld. Het is belangrijk dat de CLB's, leerkrachten, ouders, directies en leerlingen advies met betrekking tot de overgang van het basis- naar het secundair onderwijs verstrekken. We moeten alle aspecten van de interesses van de leerlingen in overweging nemen. We mogen niet enkel denken dat goede punten richting aso en minder goede punten richting tso of bso leiden. Zeker het tso omvat veel richtingen die een uitdaging kunnen vormen. Veel kinderen met specifieke technische of wetenschappelijke interesses kunnen hier terecht en kunnen zo een goede carrière ontwikkelen. We moeten afstappen van de idee dat enkel het aso tot zeer gekwalificeerde

jongeren leidt. Dit geldt ook voor het tso. Aangezien ze hier op jonge leeftijd te weinig mee in aanraking komen, kiezen veel te weinig jongeren in het hoger onderwijs momenteel voor technische of wetenschappelijke vakken. Het is dan ook belangrijk dat al op jonge leeftijd een brede basis voor technische vakken wordt gelegd. Ze moeten hiervan kunnen proeven en interesses kunnen ontwikkelen.

Ik ben zeer blij met de laatste vraag van de heer Mahassine. Hij pleit voor eindtermen voor ondernemingszin in het basisonderwijs. Wij willen dat ook voor het secundair onderwijs. Het basisonderwijs is al een goede start. Ik ben dan ook, zoals de heer Tavernier zou zeggen, blij met het voortschrijdend inzicht van de sp.a.

De voorzitter: Mevrouw Helsen heeft het woord.

Mevrouw Kathleen Helsen: Mevrouw de voorzitter, ik wil enkel reageren omdat ik vind dat de vraagsteller een eigenaardige redenering ontwikkelt. Volgens hem begint de ontwikkeling van talenten pas vanaf de leeftijd van veertien jaar. Hij verwijst echter naar een project dat al in de kleuterschool een aanzet geeft. Ik denk dat het belangrijk is de ontwikkeling van talenten al op zeer vroege leeftijd aan te vatten.

De voorzitter: De heer Tavernier heeft het woord.

De heer Jef Tavernier: Mevrouw de voorzitter, wat het voortschrijdend inzicht betreft, zou ik erop willen wijzen dat eindtermen voor ondernemingszin in het basisonderwijs niet bestaan. Indien ze toch zouden bestaan, zou ik willen vragen ze niet in te voeren. Eigenlijk gaat het hier niet om een eindterm. Wat zou die eindterm precies inhouden? Jongeren moeten ondernemend en actief zijn. Dat zijn ontwikkelingsdoelen die ze op vele vlakken moeten halen. Ik heb hier sowieso wat moeite mee. In het secundair onderwijs kunnen we de leerlingen inzicht in de werking van de economie bijbrengen. We kunnen hen aansporen om actief te zijn en zich te ontplooien. De klemtoon mag echter niet voortdurend op de ondernemingszin liggen. We mogen niet overdrijven.

De voorzitter: De heer Van Dijck heeft het woord.

De heer Kris Van Dijck: Mevrouw de voorzitter, ik was eigenlijk eerst niet van plan het woord te vragen. Ik merk echter dat haast elke fractie al heeft gereageerd.

Mijns inziens, vertrekt de heer Mahassine vanuit een goede invalshoek. Hij baseert zich op een onderzoek dat is verricht. Techniek is sowieso een belangrijk aandachtspunt voor het onderwijs.

Wat de laatste bemerking van de heer Tavernier betreft, wil ik zeggen dat het raar is dat men in één sprong van 'techniek' naar 'ondernemingszin' gaat. Ik denk niet dat

er een relatie tussen beide bestaat. Het ene heeft niet altijd met het andere te maken. Of sla ik de bal helemaal mis? Ondernemingszin is een attitude; een gedragslijn. Daar moet aandacht naar uitgaan, maar ik denk niet dat moet worden afgewogen of men het kan of het niet kan. Het is erg moeilijk om dat te meten.

De voorzitter: De heer Pieters heeft het woord.

De heer Leo Pieters: Mevrouw de voorzitter, mijnheer de minister, geachte collega's, ik wil het in dit verband hebben over de lerarenopleiding. Als de leerkrachten van de basisscholen een breed inzicht verwerven in wat er op dat vlak allemaal bestaat, dan is het logisch dat ze die inzichten ook kunnen overbrengen bij hun leerlingen. Misschien moet in de lerarenopleidingen daar meer aandacht naar uitgaan?

De voorzitter: Minister Vandenbroucke heeft het woord.

Minister Frank Vandenbroucke: Mevrouw de voorzitter, mijnheer Mahassinne, ik zal uw vragen chronologisch beantwoorden, al hangt alles een beetje samen. Dit hangt toevallig ook samen met de vraag van mevrouw Poleyn over technologie op school van daarnet. Ik kom daar nog even op terug.

Het project Techniek op school voor de 21ste eeuw (TOS21) ging in 2004 van start. Twee beleidsdomeinen van de Vlaamse Regering – Economie, Wetenschap en Innovatie enerzijds en Werk, Onderwijs en Vorming anderzijds – investeerden samen in dit project. De doelstellingen behelsden onder andere het bijbrengen van technische geletterdheid, het ontwikkelen van een visie op "techniek voor iedereen" en het aanleveren van essentiële bouwstenen voor de curriculumontwikkeling van kinderen en jongeren van 2,5 tot 18 jaar.

Het project TOS21 is nog niet formeel afgesloten, de resultaten werden ook nog niet publiek gemaakt. Dat gebeurt pas op een afsluitend colloquium dat eind augustus plaatsvindt en waarop ik de leden van deze commissie zal uitnodigen. De plaatsvervangers zal ik natuurlijk ook uitnodigen. Mevrouw de voorzitter, wilt u daarover waken? Formeel heb ik dus nog geen kennis kunnen nemen van de resultaten.

Het project heeft een referentiekader voor technische geletterdheid ontwikkeld, met als voornaamste onderdelen een set van 19 standaarden, geconcretiseerd in een reeks referentiepunten en een lexicon. Deze referentiepunten geven een leerlijn aan voor de onderscheiden onderwijsniveaus: kleuteronderwijs, lager onderwijs, eerste graad secundair onderwijs en tweede en derde graad secundair onderwijs. Deze standaarden en referentiepunten zijn het resultaat van een grondige analyse van techniek en techniek leren.

Het is een grote verdienste van het project dat het de onderwijspartners vooruit heeft geholpen in het denken over techniek. Er is nu een breed gedragen visie over deze vormingscomponent in het onderwijs. TOS21 heeft daarmee zijn doelstellingen gehaald. Een eerste vorm van valorisatie van het project heeft in de afgelopen periode plaatsgevonden, toen de eindtermen en ontwikkelingsdoelen voor techniek voor het basisonderwijs en de eerste graad van het secundair onderwijs werden herzien.

TOS21 heeft natuurlijk geen leerplannen gemaakt, laat staan meteen hanteerbare leermiddelen. U kent dat: nadat nieuwe eindtermen tot stand zullen zijn gekomen, volgen er nieuwe leerplannen die een zekere mate van concretisering kennen en de leraar ook methodologisch en didactisch een richting aangeven. Om van een volledig uitgebouwd curriculum te kunnen spreken, moeten nog heel wat didactische elementen worden ingevuld, tot op het niveau van het leren van de leerling: werkmethoden, evaluatiemodellen, didactische materialen enzovoort. Deze uitbouw valt buiten de doelstellingen van het project TOS21. TOS21 mag de verdienste opeisen aan de grondslag te liggen van het nieuwe curriculum voor techniek. De bijdrage van TOS21 was essentieel, maar nu moet het curriculum op de gebruikelijke manier vanaf de eindtermen worden opgebouwd. Dat moet gebeuren door de verschillende betrokken actoren, tot bij de leerling in de klas.

U stelt nog een vraag over de mogelijke afstemming met de wetenschapsvakken. Zoals gezegd, heb ik nog geen kennis van de resultaten van het project. Ik weet dus niet in welke mate het eindrapport een relatie met de wetenschapsvakken zal maken. Het feit dat we eindtermen voor wetenschappen en techniek samen herbekijken, wijst er wel op dat we hopen dat de scholen uiteindelijk dat verband kunnen leggen. Wetenschappen komen gedurende een aantal uren in de basisvorming van de eerste graad secundair voor, en dat geldt ook voor techniek/technologie. Verbanden leggen tussen verwante domeinen leidt tot sterk leren. Ik hoop dat dit er uitkomt. Ik vind dat essentieel.

Uw tweede vraag gaat over de toekomst van TOS21. Sensibilisering voor techniek, technische studie en technische loopbanen blijft een belangrijk beleidspunt. De Vlaamse overheid neemt diverse initiatieven en tekent strategieën uit om de bewustmaking van het belang van wetenschap en techniek bij de burgers te stimuleren. Adequaat kunnen omgaan met techniek wordt vanuit maatschappelijk standpunt als prioritair beoordeeld. Een loutere verlenging van het project TOS21 had ik niet meteen in gedachten. De projectmedewerkers hebben de doelstellingen immers gerealiseerd.

Maar dat wil niet zeggen dat er geen werk aan de winkel meer is. Mijnheer Mahassine, u verwijst naar de proefperiodes in de scholen. Zij waren een onderdeel van de experimenteerfase die diende om na te gaan hoe het

lexicon, de standaarden en de in een leerlijn geplaatste referentiepunten in de praktijk concreet kunnen worden gemaakt. Ik ben echt benieuwd te vernemen hoe dat in de betrokken scholen is gelopen. Ik weet nog niet of er al voldoende tijd is geweest om met onderbouwde resultaten te komen. Dat is toch wel nodig. Ik hoop dat op 27 augustus te vernemen.

Over de manier waarop de scholen ondersteund zullen worden bij de implementatie van de nieuwe eindtermen en ontwikkelingsdoelen zijn er dus nog geen definitieve beslissingen genomen. Overleg en afspraken met mijn collega van Economie, Wetenschap en Innovatie en het betrekken van de pedagogische begeleidingsdiensten van de onderwijskoepels en van het gemeenschapsonderwijs zijn daaromtrent aangewezen.

U verwijst naar een onderzoek dat u bij de Limburgse basisscholen hebt gedaan. Dat is interessant. Ik weet niet of de resultaten daarvan ergens gepubliceerd zijn, dan wel of ze eerlang op een manifestatie worden voorgesteld. Het boeit me in elk geval. Mogelijk spoort een en ander wel met wat men vaststelde in de proefscholen van TOS21. Ik stel voor dat u ons daarvan op de hoogte houdt.

Ik kom tot uw vraag over techniekcoaches. Techniek maakt in het basisonderwijs deel uit van het leergebied wereldoriëntatie. Het is er een van de zes domeinen, naast natuur, mens, maatschappij, tijd en ruimte. Techniek wordt dus best niet geïsoleerd aangeboden, maar geïntegreerd in de samenhang tussen al die domeinen. Integratie staat hier voorop. Leerplannen kunnen daarin een belangrijke rol spelen, maar het is vooral een uitdaging voor de leraar.

Het geïntegreerd invoeren van techniek op een professionele en aantrekkelijke manier in de basisschool is een opdracht van de leraar in de klas. De pedagogische begeleidingsdiensten hebben de decretale taak om de leraren daarbij te ondersteunen en te begeleiden. Ook de lerarenopleidingen kunnen hun verantwoordelijkheid opnemen.

Het is natuurlijk niet gemakkelijk om het eigen onderwijspersoneel zo na te scholen dat ze techniekdoelen professioneel en aantrekkelijk in hun onderwijs integreren. Ongetwijfeld zijn er mensen die dat als vanzelfsprekend in de vingers hebben, bijvoorbeeld vanuit de industrie of vanuit de technische scholen in het secundair onderwijs. U noemt zelf enkele Limburgse scholen die dat goed doen. U noemt ook de figuur van de techniekcoaches. Ik wil me daar nog niet over uitspreken, maar ik vind aandacht voor techniek zo belangrijk dat ik wel bereid ben en ander eens te laten bekijken door mijn medewerkers.

Aangezien mevrouw Poleyn daarnet ook een vraag heeft gesteld over die ondersteuning, stel ik voor dat

mijn medewerkers u en mevrouw Poleyn eens contacteren, opdat dit belangrijke punt van implementatie eens diepgaand kan worden besproken. Eventueel kan ook op interessante voorstellen ter zake worden ingegaan. Betrokkenheid van de proefscholen van TOS21 is wellicht ook nuttig.

Vanuit de overheid is het niet de bedoeling een organieke functie te creëren voor techniekcoördinatie, vergelijkbaar met de ICT-coördinator. Binnen de school of binnen de scholengemeenschap kunnen er uiteraard afspraken worden gemaakt om een aantal lestijden te reserveren voor het ondersteunen van onderwijsvernieuwing, in casu de invoering van techniek, maar dat behoort tot de autonomie van de inrichtende machten.

Ik kom dan tot de vraag met betrekking tot ondernemingszin. Mevrouw Libert, ik heb niet het gevoel dat er hier een nieuw inzicht is bij de sp.a, toch niet wat mij betreft. We zijn het erg eens over de manier waarop we daar tegenaan kijken. Ik ben het ook oneens met wat de heer Tavernier in deze vraag leest. Ik lees de vraag nog eens zoals ik ze schriftelijk gekregen heb van de heer Mahassine: “Is het ook niet wenselijk de ondernemingszin van onze jongeren in de eindtermen voor het basisonderwijs vast te leggen?”

Ik heb niet zoveel moeite met die vraag, maar de kwestie is hoe je dat concreet invult. Laat ons eerst zeggen wat ondernemingszin is. Ondernemingszin is het vermogen om iets teweeg te brengen dat vernieuwend en grensverleggend is. Ondernemers zien wat er nog niet te zien is. Ze hebben een neus voor kansen. Daardoor maken ze ook het verschil en brengen ze innovatie.

Ondernemingszin in de brede betekenis van het woord is niet noodzakelijk eng verbonden met economische activiteit. Daar verschil ik misschien van mening met u, mijnheer Tavernier. Of misschien zijn we het wel eens, maar dan moeten we de neuzen toch eens in dezelfde richting zetten.

Ondernemingszin is breder dan ondernemerschap. Zoals professor Laevers van de K.U.Leuven zegt, kun je ondernemingszin zien als een sterke mix van zelfsturing en creativiteit. Zelfsturing is het aanknopingspunt, daar begint het. Iemand die zichzelf kan aansturen, weet wat hij wil en kan zijn plannen in realiteit omzetten. Voegen we aan zelfsturing een dosis creativiteit toe, dan spreken we van ondernemingszin in de brede zin. Het gaat over creatief en vernieuwend zijn in het lanceren van voorstellen, in het bedenken van oplossingen voor problemen. Dat is dus iets heel anders dan het louter commerciële of zo.

Dat specifiek en apart vastleggen in de eindtermen van het basisonderwijs lijkt me niet nodig, en ook niet aangewezen. Ik heb dat ook al eerder gezegd. Het is een

opdracht voor de school om aan de kinderen ruimte te geven voor de brede zin van ondernemingszin en hen te stimuleren om hun ideeën te durven uiten en plannen te maken. De bestaande eindtermen van het basisonderwijs laten die ruimte ruimschoots. Werken aan zelfsturing en creativiteit van de leerlingen zijn immers hoofdopdrachten van het basisonderwijs.

We moeten dat duidelijk zeggen aan scholen en hen duidelijk maken dat ondernemingszin als zodanig eigenlijk al verankerd is in het hele apparaat van eindtermen en ontwikkelingsdoelen. Ik heb er weinig problemen mee om aan te geven dat dat effectief zo moet worden bekeken.

Ik wijs er bijvoorbeeld op dat ondernemingszin een belangrijk hoofdstuk is uit de competentieagenda die ik met de sociale partners en met de onderwijskoepels aan het uitvoeren ben. Onder meer daarom organiseren we in maart 2009 voor de derde keer een Ondernemersklasseweek, waarvoor we nog deze week een oproep tot deelname lanceerden.

Op dat terrein ontstaat gaandeweg meer en meer stroomlijning van de diverse actoren en activiteiten. Ik denk dat dat een andere, maar een even doeltreffende manier is om te realiseren wat u, mijnheer Mahassine, vraagt om te realiseren via de weg van één enkele specifieke eindterm ondernemingszin.

Op 24 oktober 2007 stelde de Koning Boudewijnstichting ook een studie voor over ondernemend onderwijs die ter zake erg inspirerend kan werken. Ik zal u ook een exemplaar laten bezorgen.

De voorzitter: De heer Mahassine heeft het woord.

De heer Chokri Mahassine: Mijnheer de minister, ik wil graag ingaan op het idee van de techniekcoaches. Ik heb een aantal prachtige voorbeelden gezien in de praktijk. Ik wil graag met de mensen rond de tafel gaan zitten om na te gaan of dit op de een of andere manier kan worden geïmplementeerd.

Ik weet niet of ik duidelijk genoeg ben geweest over de rol van TOS21. Het is niet de bedoeling om dit gewoon verder te zetten. Ik heb met de mensen van TOS21 lange gesprekken gehad, samen met directies van basisscholen. Over op welk niveau de implementatie en opvolging moet gebeuren, doe ik nu geen uitspraken. Dat moet verder worden onderzocht. In het begin dacht ik aan een scholengroep, maar dat lijkt praktisch niet haalbaar. Misschien moet het op provinciaal niveau waardoor scholen en leerkrachten die daar meer aandacht voor willen, een ankerpunt hebben. Er moet een centrum zijn waar ze advies kunnen krijgen en waar ze geholpen kunnen worden. Daar moet het werk dat de afgelopen jaren is verricht, concreet kunnen worden omgezet. Ik wil met veel plezier ingaan op uw uitnodiging.

Ik heb gesprekken gehad met heel veel scholen uit Limburg over de netten heen. Het is de bedoeling om vlak na het reces een studiedag te organiseren. Ik wil de minister en alle leden van de commissie daarop uitnodigen.

Het moet duidelijk zijn wat ik bedoel met ondernemingszin. Er moet inderdaad aandacht zijn voor creativiteit, teamwork, samenwerking, techniek en wetenschap, communicatievaardigheden enzovoort. De minister heeft duidelijk gemaakt wat ik bedoel.

Ik heb de studie van de Koning Boudewijnstichting nog niet gelezen. Vooraleer ik daar vragen over stel, wil ik dat eerst doen.

De voorzitter: De heer Tavernier heeft het woord.

De heer Jef Tavernier: Ik heb de indruk dat we levenslang moeten leren en nog veel studies moeten lezen. Dat houdt ons jong. Wat betreft de ondernemingszin moeten we er inderdaad voor zorgen dat jongeren voldoende ondernemend zijn. Ik hoop dat veel ondernemers veel werknemers hebben die zeer ondernemend zijn, en dat er geen tegenstelling is tussen beide.

De voorzitter: We zijn het daar allemaal over eens. Mijnheer Mahassine, ik wil u danken voor de uitnodiging om niet-Limburgers naar Limburg te brengen.

Het incident is gesloten.
